

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ВІДКРИТОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

Кафедра правознавства та фінансів

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

_____ Завідувач кафедри

_____ 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ФОРУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Виконав:

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Коняєв Сергій Олексійович

Керівник:

Шаравара Роман Іванович,

к.е.н., доцент,

професор кафедри

Полтава – 2023

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні засади формування і використання власного капіталу	6
1.1. Економічна сутність капіталу, особливості його формування та використання	6
1.2. Науково-методичні основи визначення та оцінки вартості власного капіталу підприємства	17
Розділ 2. Фінансово-економічна характеристика підприємств	25
2.1. Аналіз фінансового стану	25
2.2. Ефективність фінансово-господарської діяльності	31
Розділ 3. Стан формування та використання власного капіталу для фінансування діяльності підприємства	36
3.1. Оцінка структури капіталу та порядку його формування	36
3.2. Аналіз ефективності використання власного капіталу підприємства	47
3.4. Напрями удосконалення процесу фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу	55
Висновки	59
Список використаних джерел	63
Додатки	67

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах становлення економіки України розвиток вітчизняного бізнесу набуває особливої динамічності. Вона пояснюється наявністю досить жорстокої конкуренції як із боку українських, так і зарубіжних компаній, підвищенням вимог споживачів до товарів і послуг, що пропонуються на ринку. З іншого боку, підприємство є також споживачем різного роду ресурсів.

Саме власний капітал підприємства за умов ринкової економіки набирає надзвичайної ваги, оскільки він є одним із найважливіших і найістотніших показників для підприємства, бо втілює забезпеченість коштами для функціонування підприємства, платоспроможність та кредитоспроможність підприємства. Взагалі, капітал підприємства являє собою сукупність фінансових ресурсів, що використовуються ним як джерело фінансування господарської діяльності з метою одержання прибутку. З економічної суті капіталу впливає його об'єктивна необхідність для підприємницьких структур і держави в цілому, капітал необхідний підприємству для його державної реєстрації й здійснення процесу фінансування господарської діяльності; його обсяг визначає як розміри підприємства, так і показники його розвитку; при збільшенні його обсягів виникає можливість розширення масштабів господарської діяльності; його вкладення в господарську діяльність формує можливості задоволення зростаючих потреб найманих робітників.

Будучи головною економічною базою створення і розвитку підприємства, капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Це пов'язано з активним розвитком підприємницької діяльності, формуванням різних форм власності господарюючих суб'єктів.

Для кожного підприємства потенційними джерелами формування фінансових ресурсів є надходження від реалізації продукції й послуг, кредити комерційних банків, емісія та продаж на фондовому ринку цінних паперів, кошти державного та місцевих бюджетів тощо. У фінансовій системі держави

акумулюються такі обсяги фінансових ресурсів, які спроможні задовольнити потреби будь-якого підприємства. Проблема фінансового забезпечення простого та розширеного відтворення на мікрорівні не у відсутності фінансових ресурсів взагалі, а в доступі до них конкретного підприємства та формах і методах їхнього розподілу між галузями економіки і суб'єктами господарювання.

В економічній літературі вивченням капіталу займалися ряд вчених, серед яких: К. Маркс, А. Сміт, Д. Рікардо, В. В. Ковальов, І. Зятовський, Г. Г. Кірейцев, Г. Б. Поляк, А. М. Поддєрьогін, І. А. Бланк, Джеймс К. Ван Хорн, В. П. Савчук, Г. О. Крамаренко, О. О. Терещенко та інші.

Однак ціла низка проблем формування обсягів і структури капіталу ще залишаються недослідженими, а саме такі, як питання розрахунку оптимального співвідношення між власним і залученим капіталом на підприємстві. Розрахунок вартості власного та позичкового капіталу підприємства в цілому дозволяв би фінансистам на підприємстві оперативно визначати безпечні обсяги фінансування з різних джерел у процесі поточної фінансової роботи.

Зважаючи на це, розробка питання щодо сутності, формування та використання, а також шляхів підвищення ефективності управління власним капіталом підприємства є першочерговим завданням спеціалістів з економічних дисциплін.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи – вивчення та аналіз теоретичних та практичних підходів до формування капіталу відповідно до нових умов соціально-економічного розвитку підприємств, а також визначення концептуальних принципів управління капіталом підприємства та раціоналізація його структури.

Виходячи з поставленої мети при написанні роботи вирішувались наступні завдання:

- дослідження сутності власного капіталу підприємств;
- узагальнення теоретичних аспектів формування та використання капіталу, його структури та функцій;

- виявлення джерел формування власного капіталу;
- обґрунтування методів оцінки вартості капіталу та джерела його формування;
- здійснення оцінки фінансово-економічної діяльності досліджуваного підприємства;
- аналіз порядку формування та використання власного капіталу підприємства;
- оцінка ефективності використання та управління власним капіталом конкретного підприємства;
- визначення переваг автоматизації оцінки процесів формування і використання власного капіталу на підприємстві.
- пошук резервів удосконалення процесу фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження у роботі є фінансові аспекти фінансування господарської діяльності підприємства за рахунок власного капіталу господарюючих суб'єктів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних прийомів та практичних особливостей формування та використання власного капіталу в умовах конкретного підприємства.

Теоретичну базу роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів та методів дослідження.

Базою для виконання роботи виступало акціонерне товариство „Лубнифарм” м. Лубни, зокрема матеріали, що включають відповідну фінансову, статистичну та спеціальну звітність.

Апробація. Матеріали досліджень розглядалися на всеукраїнській науково-практичній конференції «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин » (2022 р.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Економічна сутність капіталу, особливості його формування та використання

Діяльність підприємства в умовах ринкової економіки будь-якої форми власності, організаційно-правового статусу і галузевої спрямованості безпосередньо залежить від фінансового капіталу та його структури.

Капітал у буквальному розумінні означає головну суму коштів, необхідних для започаткування та здійснення виробництва (діяльності). Власник капіталу, купуючи на ринку товари – робочу силу й засоби виробництва - поєднує їх у процесі праці й після реалізації створеної продукції (наданих послуг) одержує більшу вартість, ніж була ним авансована.

Фінансове визначення капіталу пов'язане з фінансовою діяльністю підприємства. Воно виходить з розуміння сутності формування, розподілу і використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і пов'язане з бухгалтерським балансом підприємства.

З точки зору фінансового менеджменту капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів.

Економічне визначення капіталу пов'язане з однією з можливих стадій його існування: з виробничою стадією, коли капітал розглядається як сукупність засобів виробництва, необхідних для виробничої діяльності підприємства.

Розглядаючи економічну сутність капіталу, погоджуємося з думкою О. Терещенка, який відмічає наступні його характеристики: капітал підприємства є основним фактором виробництва, капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток, капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості, динаміка капіталу товариства є

найважливішим барометром рівня ефективності його господарської діяльності [42].

Систематизація видів капіталу товариства за основними класифікаційними ознаками:

1. За належністю підприємству виділяють власний і залучений капітал.

Власний капітал характеризує загальну суму засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування активів.

Залучений капітал підприємства являє собою його фінансові зобов'язання, які потрібно погасити у встановлені терміни.

2. За цілями використання: виробничий, спекулятивний.

Виробничий капітал характеризує засоби підприємства, інвестовані в його операційні активи для здійснення виробничо-збутової діяльності.

Спекулятивний капітал, за словами Г. Поляка характеризує ту його частину, яка використовується в процесі здійснення спекулятивних фінансових операцій [47].

3. За формами інвестування розрізняють капітал в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах.

4. За об'єктом інвестування виділяють основний і оборотний види капіталу.

Основний капітал характеризує ту частину капіталу підприємства, який інвестується у всі види його необоротних активів.

Оборотний капітал характеризує ту його частину, яка інвестується підприємством в його оборотні активи.

5. За формою надходження в процесі кругообороту розрізняють капітал підприємства в грошовій, виробничій і товарній формах.

6. За формою власності виділяють власний і державний капітал.

7. За організаційно-правовими формами діяльності розрізняють наступні види капіталу: акціонерний капітал; пайовий капітал і індивідуальний капітал.

8. За характером використання в господарському процесі в практиці

фінансового менеджменту виділяють працюючий і непрацюючий види капіталу.

Працюючий капітал характеризує ту його частину, яка приймає безпосередню участь у формуванні доходів і забезпеченні операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

Непрацюючий („мертвий”) капітал характеризує ту його частину, яка інвестована в активи, що не беруть безпосередньої участі у формуванні доходів.

9. За характером використання власниками виділяють капітал, що іде на фонд споживання, і являє собою дезінвестиції та реінвестований види капіталу.

Реінвестований капітал характеризує різні форми його приросту в процесі капіталізації прибутку, дивідендних виплат.

10. За джерелами залучення розрізняють національний (вітчизняний), і іноземний капітал, який інвестується в підприємство [6].

Капітал будь-якого підприємства постійно перебуває у русі, а процес обороту капіталу має циклічний характер. У зв'язку з цим вводиться поняття вартісного циклу капіталу, який змінюється за спіраллю.

Якщо господарство успішно здійснює свою фінансову політику, то вартісний цикл розвивається по висхідній лінії, при невдачах, витратах, збитках – по низхідній. Тому основною метою фінансової політики підприємств є розробка таких рішень, котрі забезпечують висхідну тенденцію розвитку вартісного циклу. Під час розкручення спіралі вартісного циклу за висхідним варіантом покращується конкурентна позиція підприємства. Це означає, що господарство або розширило ринки збуту і потіснило своїх конкурентів, або знизило витрати виробництва й таким шляхом підвищило прибутковість, або виробило принципово новий товар і, отже, створило нові ринки. Все це врешті-решт підвищило прибутковість, збільшило внутрішні грошові потоки, сприяло подальшому зростанню ринкової вартості випущених цінних паперів, поліпшило можливості доступу підприємства на фінансові ринки і по другому колу привело до поліпшення позиції підприємства в конкурентній боротьбі за ринки збуту. Закон ринкової економіки полягає в тому, що всі її суб'єкти прагнуть поліпшення своєї конкурентної позиції, а перемагає найсильніший.

Функціонування капіталу в процесі його виробничого використання характеризується постійним кругообігом. Кожний завершений оборот капіталу складається на переконання Л. Коваленко трьох стадій, що відображено на рис. 1.1 [30].

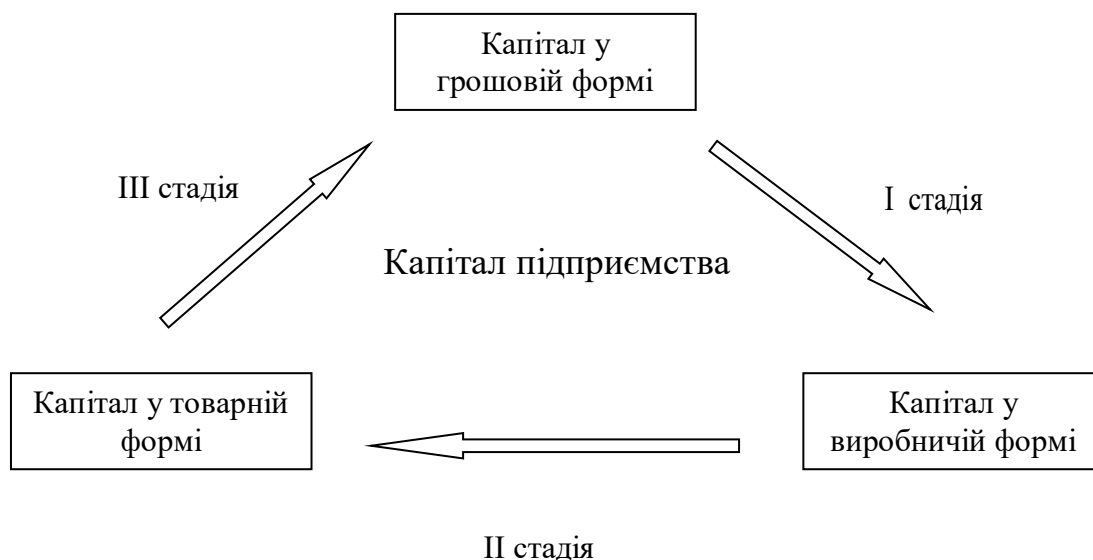

Рис. 1.1. Кругообіг капіталу підприємства.

На першій стадії капітал в грошовій формі інвестується в операційні активи (оборотні і необоротні), перетворюючись тим самим у виробничу форму. На другій стадії виробничий капітал в процесі виготовлення продукції трансформується в товарну форму. На третій стадії товарний капітал по мірі реалізації вироблених товарів і послуг перетворюється в грошовий капітал.

Розглянуті класифікація і особливості функціонування капіталу підприємства дозволяють цілеспрямовано управляти ефективністю його формування і використання.

На думку І. А. Бланка, - капіталом вважаються вкладення в активи, які перебувають у розпорядженні підприємства (товариства) і достатні для виконання господарської та фінансової діяльності й отримання прибутків.

Виходячи із власних інтересів і умов ринку, фізичні і юридичні особи сподіваються мати у своїй власності частину капіталу (активів) підприємств, який принесе їм очікувані доходи. Тому капітал слід вважати боргом товариства

інвесторам і, відповідною, мірою його відповідальності перед ними [7].

На момент утворення товариства формується статутний капітал за рахунок вкладень у підприємство, які можуть складатися з вартості матеріальних цінностей, об'єктів права, фінансових активів та грошових коштів, які належали фізичним і юридичним особам.

Є. Ф. Брігхем вважав, що фінансовий капітал суб'єкта господарювання завжди пов'язаний з виробничо-господарською діяльністю підприємства і відображається в пасиві бухгалтерського балансу. Він постійно знаходиться в русі і повторює кругообіг фінансових ресурсів товариства, створюючи умови для свого відтворення і самозростання [9].

Власний капітал являє собою сукупність власних фінансових ресурсів підприємства, відображається в першому розділі пасиву бухгалтерського балансу. Він знаходиться у фондovій (статутний капітал, додатковий капітал, резервний фонд, спеціальні фонди і фонди цільового фінансування, фонди фінансування капітальних вкладень, амортизаційний фонд) і не фондovі (доходи майбутніх періодів, резерви майбутніх витрат і платежів, нерозподілений прибуток) формах і належить підприємству на правах власності або господарського ведення.

Власний капітал є підставою для початку, а також продовження господарської діяльності товариства.

Основним елементом власного капіталу є статутний капітал, який характеризує розміри і фінансовий стан господарства, тобто це сума коштів, що внесені в майно підприємства власниками (учасниками, засновниками) (рис. 1.2).

Зміст статутного капіталу полягає у забезпеченні створеної юридичної особи основними і оборотними засобами, необхідними для початку господарської діяльності по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг чи продажу товарів.

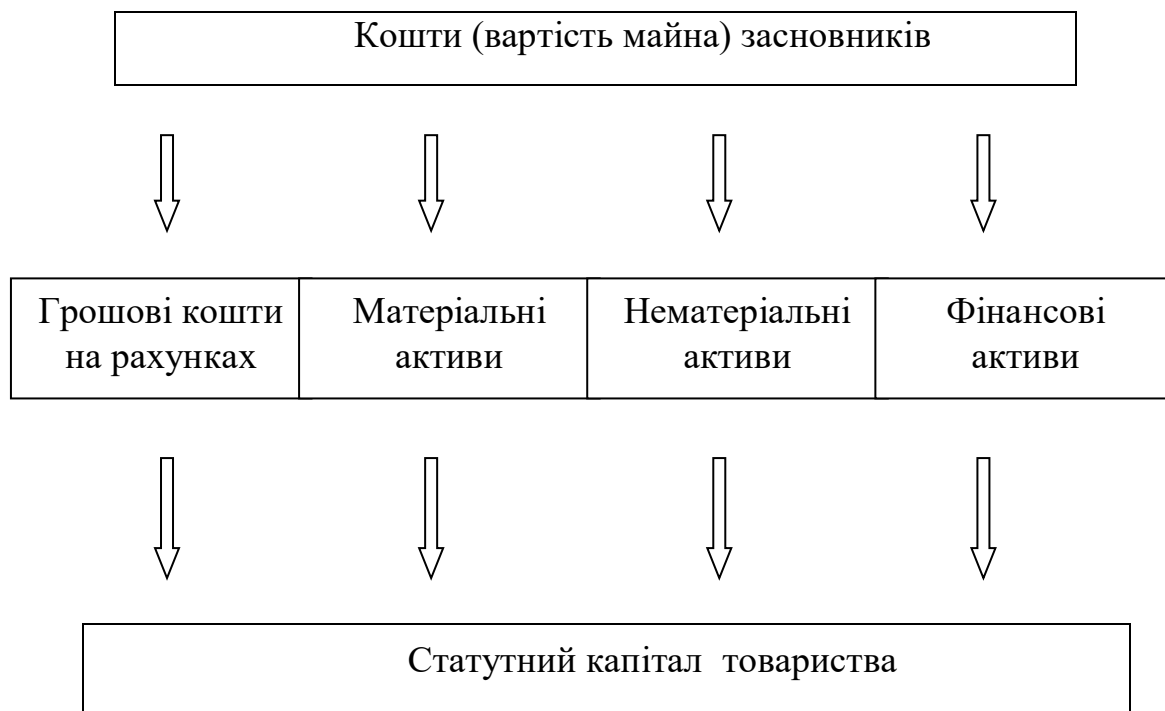

Рис. 1.2. Джерела формування капіталу новоствореного товариства [16]

Збільшення статутного капіталу за умови повного формування раніше оголошеної величини здійснюється одностайним рішенням загальних зборів учасників.

Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю, як вважає М. Крейніна може бути збільшений за рахунок: додаткових внесків учасників, дивідендів, які належать власникам (учасникам), нерозподіленого прибутку [25].

В свою чергу зменшення розміру статутного капіталу здійснюється за рахунок: зменшення частки всіх чи окремих учасників, вихід (виключення) одного чи декількох учасників.

Сума статутного капіталу, яка на дату реєстрації товариства заявлена, але фактично не внесена засновниками, представляє собою неоплачений капітал товариства.

Збільшення неоплаченого капіталу відбувається в результаті: внесків засновників до статутного капіталу товариства, повернення засновникам товариства їх внесків.

Зменшення неоплаченого капіталу відбувається за рахунок: оголошення

статутного капіталу після реєстрації товариства, створення фондів за рахунок внесків засновників.

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних та юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності.

Пайовий капітал складається з сум пайових внесків членів товариства, а також паїв членів колишніх колективних сільськогосподарських підприємств, одержаних в результаті розподілу на паї колективної власності.

Додатковий капітал підприємства складається з емісійного доходу, тобто доходу, одержаного від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість; іншого вкладеного капіталу; дооцінки активів; безоплатного одержання необоротних активів; іншого додаткового капіталу.

Забезпечення зобов'язань створюється при виникненні внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого ймовірно призведе до зменшення ресурсів, що втілюють в собі економічні вигоди та його оцінка може бути розрахунково визначена. Сума забезпечення зобов'язань визначається за обліковою вартістю ресурсів, необхідних для погашення відповідного зобов'язання на дату балансу [30].

Кошти цільового фінансування (фінансування об'єктів соціально-культурного будівництва дитячі садки); будівництво доріг, житла; передача гуманітарної допомоги; інші заходи, що мають цільове фінансування) витрачаються в суворій відповідності до встановлених кошторисів. Забороняється використання цільових коштів не за призначенням та направлення інших коштів на потреби, фінансування яких повинно здійснюватись тільки за рахунок цільових джерел.

Зобов'язання – це борги (заборгованість) товариства, які виникають внаслідок придбання товарів та послуг в кредит, або кредити, які підприємство отримує для фінансування своєї діяльності.

Відповідно до П(С)БО 11 „Зобов'язання”, де зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення

якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів товариства, що втілюють в собі економічні вигоди. Класифікація зобов'язань наступна:

Довгострокові зобов'язання – зобов'язання, які не виникають в ході нормального операційного циклу та будуть погашені після 12 місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання включають: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання.

Поточні зобов'язання – короткострокові фінансові зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу товариства чи протягом року з дати складання бухгалтерського балансу (із двох термінів обирають триваліший).

До поточних зобов'язань відносять: короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; поточна заборгованість за розрахунками з одержаних авансів; з бюджетом; по розрахунках з позабюджетних платежів; по розрахунках зі страхування; по розрахунках з оплати праці; по розрахунках з учасниками; по розрахунках із внутрішніх розрахунків; інші поточні зобов'язання.

Доходи майбутніх періодів – це доходи, одержані товариством в звітному періоді, але такі, що відносяться до наступних періодів [38].

В умовах ринкової економіки основними складовими зобов'язань стають не сталі пасиви, а комерційний та банківський кредити.

Комерційний кредит надається одним підприємством іншому у вигляді відстрочки сплати грошей за продані товари.

Банківський кредит (позика) надається банками у вигляді грошових кредитів, що використовуються для розширення виробництва і в якості джерела платіжних коштів для поточної діяльності.

Зараз банки надають перевагу видачі короткострокових кредитів до одного року. Довгострокові кредити, як правило, надаються великим

стабільним підприємствам на витрати по капітальному будівництву, реконструкції та інших капіталовкладеннях. Такого роду позики повинні окупитися за рахунок прибутку, отриманого від цього заходу.

Довгострокові залучені кошти – це кредити та позики, отримані господарством на період більше року, строк погашення яких наступає не раніше, ніж через рік.

Перш ніж приймати рішення про одержання кредиту, необхідно провести певні розрахунки з метою визначення можливості обслуговування боргу та ефективності використання кредитних коштів. Використання банківських кредитів товариства є показником нормальної фінансової діяльності, бо вкладення власних фінансових ресурсів у активи (як основні, так і оборотні) повинно відбуватися лише у межах постійної потреби, яка не знає коливань, у бік зменшення.

Для покриття тимчасового збільшення потреби у фінансових ресурсах, за словами Р. Слав'юка раціонально використовувати банківський кредит. Тому в ринковій економіці саме на нього припадає значна частина позикового капіталу. Банківський короткостроковий кредит, залучений до загального фонду оборотних коштів підприємства разом з власними та іншими фінансовими ресурсами господарства, бере участь у створенні на підприємстві продукції, а, отже, доданої вартості і прибутку [40].

Для аналітичного висновку про доцільність та ефективність використання банківських кредитів можна результат (прибуток на використаний банківський кредит), одержаний розрахунковим шляхом, скоригувати на співвідношення показників швидкості обороту кредиту й оборотного капіталу в цілому: якщо кредитні ресурси обертаються швидше, ніж весь оборотний капітал, зиск від їх використання, природно, вищий, ніж розрахований і навпаки.

Аналіз ефективності отриманих і використаних довгострокових банківських кредитів на капітальні вкладення полягає у визначенні терміну, протягом якого досягається окупність прокредитованих витрат за рахунок дисконтованого грошового потоку. Якщо цей термін відповідає термінові,

встановленому за кредитною угодою з банком, або менший за нього, прокредитовані капітальні вкладення вважаються ефективними – за твердженням Г.Г. Кірейцева [22].

Завдяки залученню позикових коштів товариство отримує певні переваги. Однак за певних відповідних умов вони можуть призвести до погіршення фінансового стану господарства, наблизити його до банкрутства.

До зовнішніх джерел формування власного фінансового капіталу належить, по-перше, кошти, що формуються як за рахунок особистих внесків, так і за рахунок можливостей фінансового ринку; по-друге, кошти, що формуються у порядку розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у масштабах економічної системи держави. Зовнішні джерела формування власного капіталу дають змогу новоствореним підприємствам формувати свій початковий фінансовий капітал, а чинним суб'єктам господарювання – збільшувати розміри і удосконалювати його структуру.

До внутрішніх джерел формування власного капіталу належать фінансові ресурси, які формуються в процесі виробничо-фінансової діяльності підприємства. Внутрішні джерела власних фінансових ресурсів мають велике значення для формування власного капіталу підприємства. Ними забезпечується розширене відтворення і фінансова стабільність суб'єктів господарювання. Серед джерел створення власного капіталу найсуттєвішими є прибуток та амортизаційні відрахування. Саме ці зазначені джерела в основному забезпечують формування власного капіталу у масштабах економічної системи держави.

Із метою забезпечення ефективного формування власного капіталу необхідно, щоб підприємства усіх форм власності й організаційно-правового статусу використовували не тільки власні фінансові ресурси, а й кошти фінансового ринку. Проте для цього держава повинна створити сприятливі економічні умови і нормативно-правову базу, щоб ресурси фінансового ринку були доступні підприємствам усіх форм власності і галузей народного господарства.

На співвідношення власних і залучених коштів впливає низка факторів, обумовлених внутрішніми та зовнішніми умовами діяльності підприємства та обраної ним фінансової стратегії. До них відносять:

- 1) спосіб розміщення джерел майна товариства в активах;
- 2) тривалість одного обороту коштів;
- 3) співвідношення тривалості виробничо – операційного циклу і строку погашення кредиторської заборгованості;
- 4) структуру витрат товариства [42].

До показників, які характеризують використання капіталу суб'єктів господарювання, зокрема товариств з обмеженою відповідальністю М. Данилюк відносить:

- рентабельність активів – відображає розмір чистого прибутку в одній гривні активів. Цей показник розраховується як відношення чистого прибутку до вартості всіх активів підприємства (коефіцієнт рентабельності активів характеризує ефективність використання підприємства);

- маневреність (коефіцієнт) власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби, а яка – капіталізована;

- рентабельність (коефіцієнт) власного капіталу розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості власного капіталу і характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства [13].

В цілому рівень ефективності господарської діяльності товариства з обмеженою відповідальністю визначається рівнем формування і використання його капіталу. Основною метою формування капіталу підприємства є задоволення потреб господарства в придбанні необхідних активів і оптимізація структури капіталу з точки зору забезпечення умов ефективного його використання.

1.2. Науково-методичні основи визначення та оцінки вартості власного капіталу підприємства

Вартість капіталу – одна з найважливіших змінних в оцінці бізнесу, яка визначається ринком і майже повністю знаходиться поза контролем власників підприємств. Ринок встановлює базову без ризикову очікувану ставку доходу і величину премії, що вимагає інвестор (покупець цінних паперів) в обмін на прийняття на себе ризику різних рівнів [35].

При оцінці вартості капіталу виникає необхідність з'ясування вартості кожної його складової, тобто об'єктом визначення повинна стати вартість кожного джерела фінансування.

В умовах ринкової економіки для підприємств всіх форм власності й організаційно-приватного статусу основними джерелами формування фінансового капіталу можуть бути як власні фінансові ресурси, так і позикові, але найважливішою складовою капіталу підприємств є власний капітал, що характеризується наступними позитивними особливостями:

- простотою залучення, так як рішення пов'язані зі збільшенням власного капіталу (особливо за рахунок внутрішніх джерел його формування) приймаються власниками і менеджерами підприємства без необхідності одержати згоди від інших господарюючих суб'єктів.

- більш високою здатністю генерування прибутку в усіх сферах діяльності, так як при його використанні не вимагається сплата позичкового проценту в усіх його формах.

- забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства, його платоспроможності в довгостроковому періоді, а відповідно і зниженням ризику банкрутства.

Разом з тим, йому притаманні наступні недоліки:

- обмеженість об'єму залучення, а відповідно і можливостей суттєвого розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства в періоди благоприємної кон'юнктури ринку і на окремих етапах його життєвого циклу.

- висока вартість в порівнянні з альтернативними позичковими джерелами формування капіталу.

- невикористана можливість приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позичкових фінансових засобів, так як без такого залучення неможливо забезпечити перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності діяльності підприємства над економічною.

Таким чином, підприємство, що використовує лише власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії рівний одиниці), але обмежує темпи свого розвитку (так як не може забезпечити формування необхідного додаткового об'єму активів в періоди благополучної кон'юнктури ринку) і не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

При вивченні питання формування власного фінансового капіталу підприємства необхідно розділити зовнішні та внутрішні джерела його формування [31].

Важливим елементом оцінки вартості підприємства є визначення вартості капіталу, який є в його розпорядженні. Це поняття характеризує ціну залучення підприємством фінансових ресурсів. Інакше кажучи, це винагорода, за яку капіталодавці погоджуються вкладати кошти в дане підприємство. Згідно із сучасними тенденціями в теорії і практиці фінансової діяльності вартість капіталу підприємства рекомендовано розраховувати на основі використання так званої моделі середньозваженої вартості капіталу (формула 1.1).

Середньозважена вартість капіталу показує середню доходність, якої очікують (вимагають) капіталодавці (власники та кредитори), вкладаючи кошти в підприємство. Вона залежить від структури капіталу, а також ціни залучення капіталу від власників і кредиторів. Зазначену модель можна деталізувати, відокремивши власний капітал і позичковий капітал. Зокрема. Вартість власного капіталу можна розрахувати в розрізі капіталу, залученого в результаті емісії простих і привілейованих акцій, реінвестованого прибутку.

$$WACC = KBK * \frac{BK}{K} + KPK \frac{BK}{K}, \quad (1.1)$$

де, KBK - очікувана ставка вартості власного капіталу;

KPK - очікувана ставка вартості позичкового капіталу;

K – сума капіталу підприємства;

BK – сума власного капіталу;

PK – сума позичкового капіталу.

Головна проблема, з якою стикаються фінансисти при застосуванні моделі WACC, за словами В. Бондаренка, полягає у визначенні ціни залучення власного капіталу. Зокрема значення очікуваної ставки вартості власного капіталу [8]. Це питання досі не знайшло свого повного вирішення ні в теорії, ні в практиці. Серед можливих способів розрахунку очікуваної ставки вартості власного капіталу можна розглядати такі:

- модель оцінки капітальних активів (CAPM), за якої слід скористатися інформацією щодо значення β -коефіцієнта, без ризикової процентної ставки та середньої доходності на ринку;

- суб'єктивна оцінка: проценти за довгостроковими облігаціями або депозитними вкладками плюс надбавка за специфічні ризики, характерні для даного підприємства (галузі);

- використання показника, оберненого до відношення ринкового курсу до чистого прибутку на одну акцію;

- модель приросту дивідендів (модель Гордона). Згідно з якою ціна залучення власного капіталу визначається як відношення прогнозованої суми дивідендів на наступний рік до курсу акцій. Скоригований на величину приросту дивідендів.

У процесі оцінки вартості власного капіталу слід чітко відокремлювати очікувану ціну, за яку інвестори будуть згодні вкладати кошти в підприємство та очікувану рентабельність власного капіталу. Різниця полягає в тому, що останній показник розраховується з використанням балансової вартості

власного капіталу. Натомість ціна залучення власного капіталу визначається на основі ринкових оцінок вартості капіталу підприємства та його доходу.

В контексті оцінки вартості підприємства особливе значення показника середньозваженої вартості капіталу WACC полягає в тому, що він може використовуватися як ставка дисконтування для приведення майбутніх доходів до теперішньої вартості [44].

Існує багато визначень вартості капіталу. Вартість капіталу – це середньозважена вартість, яку підприємство заплатило за грошові засоби, які використало для формування власного капіталу. Ця середньозважена величина визначається співвідношенням запозиченого і власного капіталу в пасивній частині балансу. Вартість капіталу можна обчислити як суму добутків грошової ставки зобов'язань та вартість зобов'язань з процентною ставкою власного капіталу та вартості власного капіталу. Вартість капіталу являє собою ціну, яку підприємство платить за його залучення з різних джерел.

Концепція такої оцінки виходить з того, що капітал, як один із головних факторів виробництва, має певну вартість, що формує рівень операційних і інвестиційних витрат підприємства. Концепція визначає цілий ряд напрямків господарської діяльності підприємства. Розглянемо основні сфери використання показника вартості капіталу в діяльності підприємства.

1. Вартість капіталу підприємства слугує мірою прибутковості операційної діяльності.

2. Показник вартості капіталу використовується в процесі здійснення реального інвестування.

3. Вартість капіталу підприємства слугує базовим показником формування ефективності фінансового інвестування.

4. Показник вартості капіталу підприємства являється критерієм прийняття управлінських рішень відносно використання оренди (лізингу) чи придбання основних засобів.

5. Показники вартості капіталу в розрізі окремих його елементів використовується в процесі управління структурою цього капіталу в основі

механізму фінансового лівериджу.

Рівень вартості капіталу підприємства виступає важливим вимірником рівня низької вартості цього підприємства.

Показник вартості капіталу є критерієм оцінки й формування відповідного виду політики фінансування підприємством своїх активів [43].

Важливість оцінки вартості капіталу при управлінні його формуванням визначає необхідність розрахунку цього показника на всіх етапах розвитку підприємства. Процес оцінки вартості капіталу базується на наступних основних принципах:

1. Принцип попередньої по елементної оцінки вартості капіталу. Оскільки використовуваний капітал складається із неоднорідних елементів (перш за все – власного і запозиченого, їх видів, а всередині них – по джерелах формування), в процесі оцінки його необхідно розділити на окремі складові елементи, кожний із яких повинен бути об'єктом оціночних розрахунків.

2. Принцип узагальнюючої оцінки вартості капіталу. По елементна оцінка вартості капіталу слугує для узагальнюючого розрахунку цього показника. Таким узагальнюючим показником є середньозважена вартість капіталу.

3. Принцип порівняння оцінки вартості власного і залученого капіталу. В процесі оцінки вартості капіталу слід мати на увазі, що сума використовуваного власного і залученого капіталу відображається у пасиві балансу підприємства, мають не заставну кількість значень. Якщо наданий в користування підприємству позичений капітал в грошовій чи товарній формі оцінений по сумі в цінах близьких до ринкових, то власний капітал, відображений у балансі по відношенню до поточної ринкової власності як правило суттєво занижений. В зв'язку із заниженою оцінкою суми використовуваного власного капіталу його вартість в процесі розрахунків штучно підвищується. Крім того, по цій же причині занижується його реальне значення в загальній сумі використовуваного підприємством капіталу, що призводить до некоректного показника середньозваженої його вартості. Для

забезпечення порівняння і коректності розрахунків середньозваженої вартості капіталу, сума власної його частини повинна бути виражена в поточній ринковій оцінці.

4. Принцип динамічної оцінки вартості капіталу. Фактори, що впливають на показник середньозваженої вартості капіталу досить динамічні, тому, зі зміною вартості окремих елементів капіталу повинні вноситися корективи і в середньозважене його значення. Крім того принцип динамічної оцінки допускає, що вона може здійснюватися, як по сформованому, так і по плановому залученню капіталу.

В процесі оцінки вартості сформованого капіталу використовуються фактичні (звітні) показники, пов'язані з оцінкою окремих його елементів. Оцінка вартості планового до залучення капіталу (а відповідно і середньозваженої вартості капіталу в плановому періоді) у відповідній мірі носить вірогідний характер, пов'язаний з прогнозом змін кон'юнктури фінансового ринку, динаміки рівня власної кредитоспроможності, міри ризику та інших факторів.

5. Принцип взаємозалежності оцінки теперішньої та майбутньої середньозваженої вартості капіталу підприємства. Така взаємозалежність забезпечується використанням показника граничної вартості капіталу. Він характеризує рівень вартості кожної нової його одиниці, додатково залученої підприємством.

Залучення додаткового капіталу підприємства як за рахунок власних, так і за рахунок залучених джерел має на кожному етапі розвитку підприємства свої економічні межі і, як правило, пов'язано з збільшенням середньозваженої його вартості. Так, залучення власного капіталу за рахунок прибутку обмежено загальними її розмірами; збільшення об'єму емісії акцій і облігацій вище точки насичення ринку можливо лише при більш високому рівні виплачуваних дивідендів; залучення додаткового банківського кредиту в зв'язку з ростом фінансового ризику для кредиторів (із-за зниження рівня фінансової стійкості підприємства) може здійснюватися на умовах підвищення ставки проценту за

кредит.

б. Принцип визначення межі ефективного використання додатково залученого капіталу. Оцінка вартості капіталу повинна бути завершена розробкою показника ефективності його додаткового залучення. Таким показником є кінцева ефективність капіталу. Цей показник характеризує відношення приросту рівня прибутковості додатково залученого капіталу і приростом середньозваженої вартості капіталу [29]. Розрахунок кінцевої ефективності капіталу здійснюється по такій формулі:

$$\text{КЕК} = \frac{\Delta \text{РК}}{\Delta \text{ССК}}, \quad (1.2)$$

де, КЕК – кінцева ефективність капіталу;

$\Delta \text{РК}$ - приріст рівня рентабельності капіталу;

$\Delta \text{ССК}$ - приріст середньозваженої вартості капіталу.

Викладені принципи оцінки дозволяють сформуванати систему основних показників, що дозволяють визначити вартість капіталу і гранично ефективного його використання.

Серед розглянутих показників головна роль належить показнику середньозваженої вартості капіталу. Він складається на підприємстві під впливом багатьох факторів, основним із яких є:

- середня ставка процента, що діє на фінансовому ринку;
- доступність різних джерел фінансування (кредиту банків, комерційного кредиту, власної емісії акцій і облігацій);
- галузеві особливості операційної діяльності, що визначають тривалість операційного циклу і рівень ліквідності використання активів;
- відношення об'ємів операційної і інвестиційної діяльності;
- життєвий цикл підприємства;
- рівень розвитку операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Наявність цих факторів враховується в процесі ціленаправленого

управління вартістю власного і залученого капіталу підприємства.

Таким чином, власний капітал – це та ціна, яку підприємство сплачує за залучення цього капіталу із різноманітних джерел, а важливим елементом оцінки вартості підприємства є визначення вартості капіталу, який є в його розпорядженні, за допомогою моделі середньозваженої вартості капіталу.

Загалом, із метою забезпечення ефективнішого формування власного капіталу необхідно, щоб підприємства усіх форм власності й організаційно-правового статусу використовували не тільки власні фінансові ресурси, а й кошти фінансового ринку. Проте, для цього держава повинна створити сприятливі економічні умови і нормативно-правову базу, щоб ресурси фінансового ринку були доступні підприємствам усіх форм власності і галузей народного господарства.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз фінансового стану

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства в умовах ринкових відносин особливо важлива для вирішення конкуренції і фінансової стабільності, надійності підприємства як партнера. У значній мірі втрачає значення контроль виконання планів, які регламентують діяльність підприємств, зростає потреба в аналізі платоспроможності і ліквідності підприємства.

Фінансово-економічний стан підприємства є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин господарства. Підприємство наділене виробничо-технічною єдністю, організаційно-адміністративною та господарською самостійністю, виступає центром витрат виробництва, але не є центром прибутку.

У досліджуваному підприємстві розробляють бізнес-плани, маркетингові програми, здійснюють програми підвищення ефективності виробництва.

Акціонерне товариство „Лубнифарм” (далі АТ „Лубнифарм” створена засадах договору фізичних осіб шляхом об’єднання їх майна та підприємницької діяльності у фармацевтичній галузі з метою одержання прибутку.

Товариство є господарюючим суб’єктом, має права юридичної особи, володіє відокремленим майном, від свого імені набуває майнові та особисті немайнові права, вступає в зобов’язання, здійснює будь яку виробничу, комерційну, посередницьку та іншу господарську діяльність, що не суперечить чинному законодавству і цьому Статуту, з метою одержання прибутку.

Крім того має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки (в т. ч. валютний) в установах банків, круглу печатку зі своїм найменуванням, штампи, бланки, а – також інші реквізити.

З метою проведення аналізу фінансового стану АТ „Лубнифарм” слід

розглянути сукупність показників, що характеризують: майновий стан, фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність, фінансові результати і рентабельність тощо.

Розрахунок даних показників здійснюється на основі інформації з річної фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до річної фінансової звітності.

Важливим напрямом загальної оцінки фінансового стану АТ „Лубнифарм” є аналіз майнового стану, який характеризується складом, розміщенням, структурою та динамікою активів і пасивів, власного капіталу і зобов’язань.

Оцінка майнового стану підприємства проводиться за допомогою скороченого аналітичного балансу, який утворюється з вихідного балансу шляхом об’єднання в окремі групи однорідних за своїм складом та економічним змістом статей (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники оцінки майна АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021рр. (станом на кінець року)

Види активів (майна)	2019р.		2020р.		2021р.		Відхилення (+,-)		
	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під- сумку	сума, тис. грн	пито ма вага	у %, до 2009р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Майно - всього	30790	100,0	39475	100,0	58739	100,0	27949	-	90,8
Необоротні активи	15335	49,8	19739	50,0	20739	35,3	5404	-14,5	35,2
Основні засоби	14069	45,7	17968	45,5	19357	33,0	5288	-12,7	37,6
Оборотні активи	15059	48,9	19681	49,9	37934	64,6	22875	15,7	151,9
Оборотні виробничі фонди	7242	23,5	4677	11,8	12901	22,0	5659	-1,6	78,1
Виробничі запаси	5136	16,7	4137	10,5	12312	21,0	7176	4,3	139,7
Фонди обігу	7817	25,4	15004	38,0	25033	42,6	17216	17,2	220,2
Готова продукція і товари	6	0,0	3600	9,1	5803	9,9	5797	9,9	в 966 раз
Поточна дебіторська заборгованість	5955	19,3	10703	27,1	16303	27,8	10348	8,4	173,8
Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	1856	6,0	701	1,8	2927	5,0	1071	-1,0	57,7
Інші оборотні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	-	-

Витрати майбутніх періодів	396	1,3	55	0,1	66	0,1	-330	-1,2	-83,3
Необоротні активи та групи вибуття	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	-	-

Аналітичні дані таблиці свідчать про те, що у 2021 році порівняно 2019 роком вартість майна АТ „Лубнифарм” збільшилась на 27949 тис. грн, або 90,8 %. При цьому необоротні активи зросли на 5404 тис. грн (35,2 %), в той час як оборотні активи збільшились на 22875 тис. грн, або більше ніж в два з половиною рази. Тобто можна говорити про майже переважаючий вплив зростання саме оборотних активів на зростання майнового потенціалу підприємства. В результаті таких змін слід вказати на певні структурні зміни в складі активів підприємства в напрямі зростання частки його оборотних активів на 15,7 % і відповідному зменшенні частки необоротних активів на 14,5 %.

Необоротні активи АТ „Лубнифарм” за досліджуваний період в переважній більшості були представлені основними засобами, поряд з якими певне місце займають нематеріальні активи та незавершене виробництво.

Зростання оборотних активів забезпечується поряд із зростанням оборотних виробничих фондів, в першу чергу приростом розмірів фондів обігу відповідно на 5659 грн та 17216 тис. грн.

Позитивною характеристикою структури майна є збільшення обсягів грошових коштів і поточних фінансових інвестицій збільшився на 1071 тис. грн, або на 57,7 %, однак їх питома вага у майні на кінець 2021 року зменшилась до 5,0 %, тоді коли два роки назад вона становила на відсоток більше.

Крім того слід вказати на наявність у АТ „Лубнифарм” за досліджуваний період незначного обсягу витрат майбутніх періодів розмір яких максимально становив 396 тис. грн у 2019 р. Наочним відображення зроблених висновків є рис. 2.1.

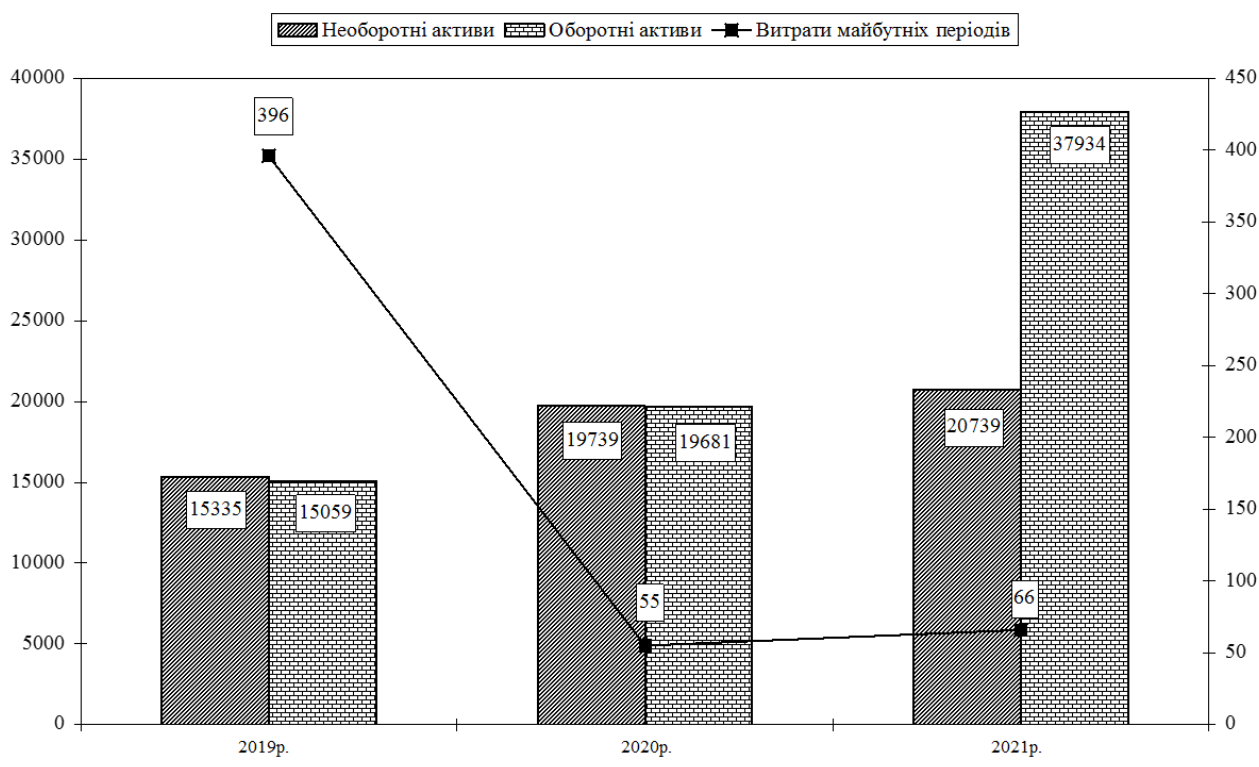

Рис. 2.1. Склад та динаміка окремих видів активів АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр., тис. грн

Наведений рисунок підтверджує зроблені висновки, щодо тенденцій в складі активів підприємства, а також той факт, що саме за останні два роки тенденції зміни обсягів необоротних та оборотних активів різко змінились, тоді коли ще два роки тому їх розміри були практично рівними.

Фінансова стійкість підприємств залежить від розміщення його активів та джерел формування капіталу і характеризується, насамперед, співвідношенням між обсягами власного капіталу і зобов'язань. Чим більшу питому вагу в структурі пасивів займає позиковий капітал, тим вищим є ризик кредиторів і нижчою ймовірність повернення боргів у випадку банкрутства підприємства-боржника. Співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями дозволяє дати загальну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Для характеристики фінансової стійкості АТ „Лубнифарм” розрахована сукупність аналітичних показників, значення та динаміка зміни яких представлені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Показники оцінки фінансової стійкості АТ „Лубнифарм”, 2019 - 2021 рр.
(станом на кінець року)**

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення (+,-) 2021р. 2019р.
Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт автономії	0,448	0,372	0,321	-0,127
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,552	0,628	0,679	+0,127
Коефіцієнт фінансової залежності	2,233	2,702	3,120	+0,887
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,811	0,590	0,472	-0,339
Коефіцієнт фінансового ризику	1,233	1,695	2,120	+0,887
Коефіцієнт довгострокового залучення позичкових коштів	0,313	0,302	0,583	+0,270
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,996	0,997	0,659	-0,336
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,630	0,745	0,341	-0,289
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,456	0,432	1,398	+0,942
Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт виробничого потенціалу	0,692	0,574	0,549	-0,143
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,457	0,455	0,330	-0,127
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,549	0,501	0,495	-0,054
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,982	0,997	1,829	+0,847

Виконані розрахунки свідчать про зниження й до цього невисокого рівня фінансової стійкості АТ „Лубнифарм” за показниками структури джерел формування капіталу. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на кінець 2021 року питома вага власного капіталу у валюті балансу становить 32,1 %, що на 12,7 % нижче в порівнянні з 2019 роком.

Відповідно коефіцієнт концентрації залученого капіталу зріс з 0,552 до 0,679 і свідчить про зростання і й до цього значної фінансової залежності підприємства від кредиторів. Збільшення обсягів довгострокових джерел фінансування підприємства обумовлює відповідне зростання значення коефіцієнтів фінансового лівериджу, та довгострокового залучення позичкових коштів відповідно на 0,942 та 0,270.

Коефіцієнт виробничого потенціалу за три роки дещо зменшився і на

2021р. залишається на рівні 0,549, а коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні – відповідно знизився з 0,457 до 0,330, що вказує на частку основних засобів і оборотних виробничих фондів у майні.

В підтвердження сказаного вище, в наступній таблиці здійснено визначення типу фінансової стійкості.

Таблиця 2.3

**Визначення і аналіз типу фінансової стійкості АТ „Лубнифарм”,
2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення (+,-) 2021р. від 2019р.
Власні оборотні кошти	-1545	-5127	-1911	-366
Довгострокові зобов'язання	6290	6317	26319	20029
Короткострокові кредити і позики	1351	8522	56	-1295
Запаси	7248	8277	18704	11456
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	4745	1190	24408	19663
Загальна величина джерел формування запасів	6096	9712	24464	18368
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	-8793	-13404	-20615	-11822
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-2503	-7087	5704	8207
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	-1152	1435	5760	6912
Тип фінансової стійкості	кризовий фінансовий стан	нестійкий фінансовий стан	нормально стійкий фінансовий стан	X

Аналітичні дані табл. 2.3 вказують на той факт, що у АТ „Лубнифарм” за досліджуваний період одночасно спостерігається незначне зменшення обсягів власних оборотних коштів та короткострокових позик і кредитів (366 тис. грн і 1295 тис. грн) та дуже значне зростання обсягів довгострокових зобов'язань (20029 тис. грн). При цьому запаси підприємства за аналогічний період збільшились на 11456 тис. грн, або більше ніж в два з половиною рази (рис. 2.2).

Зазначені на рис. 2.2 зміни обумовлюють позитивну тенденцію зміну типу фінансової стійкості з кризового в 2019 р. до нестійкого - в 2020 р. і відповідно в до нормально стійкого – в 2021 р.

Рис. 2.2. Динаміка показників, що обумовлюють тип фінансової стійкості ВАТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Наведений рисунок доводить факт зміни типу фінансової стійкості досліджуваного підприємства за період 2019 – 2021 рр.

2.2. Ефективність фінансово-господарської діяльності

Ліквідність підприємства – це його здатність швидко продати активи і одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. Іншими словами, ліквідність характеризується здатністю підприємства швидко погасити свої фінансові зобов'язання. Ліквідність визначається співвідношенням величини ліквідних засобів, які можуть бути використані для погашення боргів, і величини зобов'язань. За своїм змістом ліквідність підприємства означає ліквідність його

балансу. Аналіз ліквідності підприємства здійснюється шляхом поділу оборотних активів за рівнем ліквідності та зобов'язань – за строковістю їх оплати.

Окремого дослідження потребує категорія платоспроможності, що характеризує здатність підприємства своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання, що випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру і мають певні терміни оплати. Платоспроможність означає наявність у підприємства фінансових можливостей для регулярного і своєчасного погашення своїх боргових зобов'язань.

В табл. 2.4 проведено аналіз відносних показників, що характеризують ліквідність та платоспроможність підприємства.

Таблиця 2.4

**Показники відносної оцінки ліквідності та платоспроможності
АТ „Лубнифарм”, 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,173	0,038	0,215	0,042
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,729	0,618	1,415	0,685
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,406	1,066	2,791	1,385

Як свідчать розрахунки, здійснені в даній таблиці у 2020 році порівняно з 2019 роком в АТ „Лубнифарм” відбулося значне зменшення значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, а саме з 0,173 до 0,038, значно поступаючись при цьому нормативному значенню (0,2). За наступний 2021 р. спостерігалась вже протилежна тенденція – зростання показника до рівня 0,215. Подібні тенденції притаманні й коефіцієнтам швидкої та загальної ліквідності.

Це звичайно не можна однозначно вважати позитивним, оскільки дане явище є прямим наслідком накопичення і неефективного використання активів підприємства з різним рівнем ліквідності і, загалом нестабільністю його можливостей щодо власної платоспроможності. Про те з іншої сторони слід говорити про стабільну динаміку до зростання обсягів ліквідних активів підприємства. Графічним вираженням зроблених висновків є рис. 2.3.

Фінансовим результатом діяльності підприємства може бути прибуток або збиток. Прибуток - сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

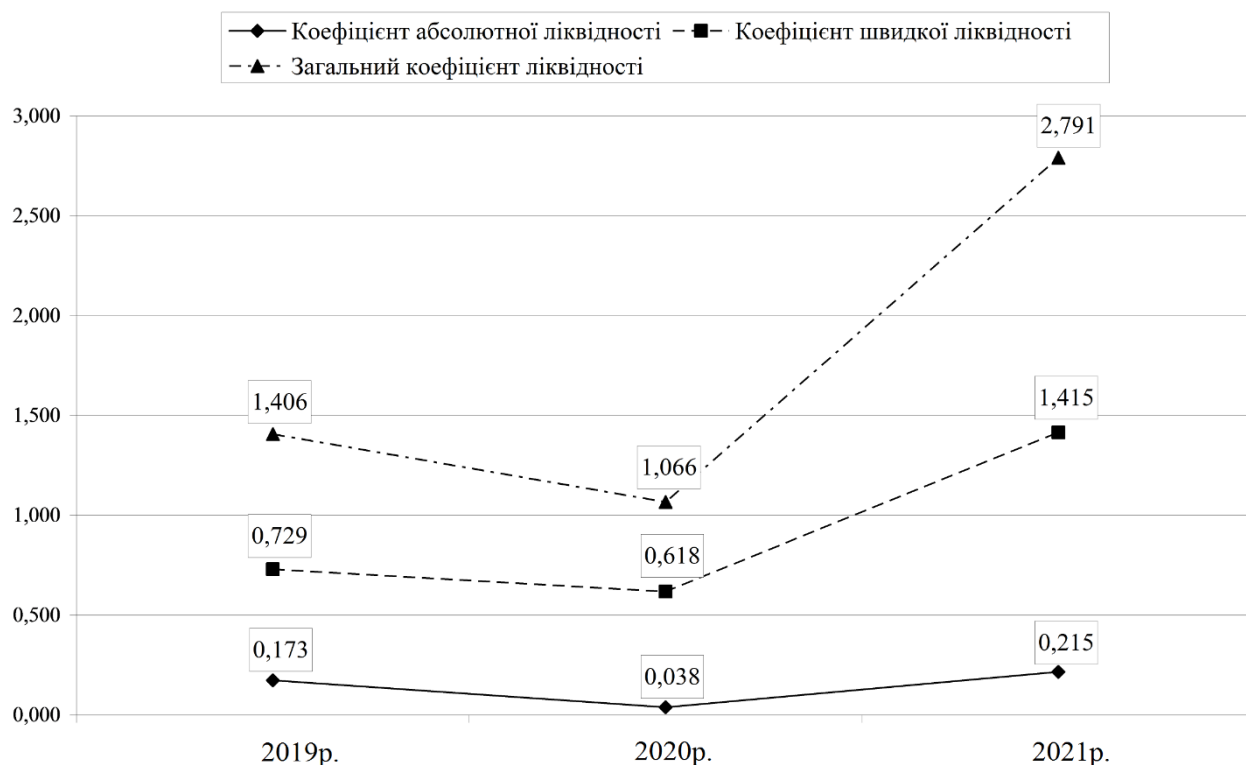

Рис. 2.3. Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ВАТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Збиток - перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати. У звіті про фінансові результати прибутки (збитки) поділяються за видами діяльності підприємства. Види і послідовність формування фінансових результатів підприємства проаналізовано в наступній табл. 2.5.

Як свідчать дані табл. 2.5. у АТ „Лубнифарм” в 2021 році порівняно з 2019 роком величина чистого доходу підприємства збільшилась з 38401 тис. грн до 90002 тис. грн, або на 134,4 %. Поряд з цим операційні витрати підприємства зросли на 108,3%. Даний факт, незважаючи на нижчий темп зростання за досліджуваний період інших операційних доходів порівняно з темпом приросту рівня операційних витрат зумовило зростання рівня прибутку від операційної діяльності з 1390 тис. грн у 2019 р. до 9108 тис. грн, або майже в три рази.

Практичне переважання на підприємстві в останні три роки витрат в рамках фінансової та інвестиційної видів діяльності над відповідними видами доходів прямо вплинули на те, що за останні три роки на підприємстві прибуток від звичайної діяльності менший від аналогічного показника в рамках операційної діяльності.

Таблиця 2.5

**Показники оцінки фінансових результатів діяльності АТ „Лубнифарм”,
2019 -2021рр. (станом на кінець року)**

Показники	2019р.		2020р.		2021р.		2021р. у % до 2019р.
	сума, тис. грн	% до під - сумку	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума, тис. грн	% до під- сумку	
Дохід (виручка) від реалізації продукції	38977	X	60590	X	91426	X	234,6
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	38401	X	60285	X	90002	X	234,4
У % до доходу (виручки) від реалізації	X	98,5	X	99,5	X	98,4	X
Операційні витрати	45648	100,0	64120	100,0	95062	100,0	208,3
у тому числі							
а) собівартість реалізованої продукції	29504	64,6	48151	75,1	65773	69,2	222,9
б) адміністративні витрати	3874	8,5	4713	7,4	6008	6,3	155,1
в) витрати на збут	1237	2,7	1825	2,8	2614	2,7	-
г) інші операційні витрати	11033	24,2	9431	14,7	20667	21,7	187,3
Валовий прибуток (збиток)	8897	X	12134	X	25229	X	283,6
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	X	23,2	X	20,1	X	28,0	X
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	1390	X	3215	X	9108	X	655,3
Фінансові та інвестиційні доходи	314	X	16	X	133	X	42,4
Фінансові та інвестиційні витрати	1382	X	2442	X	3698	X	267,6
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	322	X	789	X	5543	X	1721,4
Податок на прибуток від звичайної діяльності	107	X	494	X	1286	X	1201,9
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	215	X	295	X	4257	X	1980,0
У % до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування	X	66,8	X	37,4	X	76,8	X
Надзвичайні доходи	0	X	0	X	0	X	-

Надзвичайні витрати і податки з надзвичайного прибутку	0	X	0	X	0	X	-
Чистий прибуток (збиток)	215	X	295	X	4257	X	в 19,8 раз
У % до валового прибутку	X	0,6	X	0,5	X	4,7	X

Зважаючи на той факт, що підприємство є платником податку на прибуток, отримуємо ту ситуацію, в якій чистим прибуток АТ „Лубнифарм” має позитивну динаміку чистого прибутку, тобто прибутку від звичайної діяльності скоригованого на величину податку на прибуток. Так за 2019 – 2021рр. він (чистий прибуток) зріс на 4042 тис. грн, або майже в двадцять раз.

В цілому підсумовуючи проведену оцінку фінансового стану АТ „Лубнифарм” слід наголосити на нестабільності його фінансово-господарської діяльності. Однак виявлені деякі тенденції, зокрема значні коливання показників ліквідності та платоспроможності зумовлюють необхідність звернення уваги керівництва підприємства на питання оптимізації обсягів його активів.

РОЗДІЛ 3

СТАН ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оцінка структури капіталу та порядку його формування

Капітал підприємства в цілому є сумою коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Підприємство створюється для здійснення підприємницької діяльності і в процесі цієї діяльності використовує як власний капітал, так і позикові кошти.

Поняття „капітал”, звичайно, асоціюється з поняттям “власність”. У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками) і являє собою вартість майна підприємства. На цьому етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, основна облікова формула $A = Z + K$ набуває вигляду $A = K$, оскільки $Z = 0$. Саме так трактується початковий статутний капітал Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 „Баланс”.

Розмір статутного капіталу підприємства в процесі його господарської діяльності також змінюється. При цьому всі зміни у статутному капіталі на державному підприємстві у бухгалтерському обліку знаходять відображення лише після відповідної державної перереєстрації зміни розміру статутного капіталу. Якщо підприємство збиткове, то збитки фактично за відсутності джерел їх покриття (кошти резервного капіталу та інші джерела власного капіталу) зменшують суму статутного капіталу підприємства, хоча в бухгалтерському обліку вони обчислюються окремо як непокриті збитки (вони знаходять відображення у 1 розділі пасиву бухгалтерського балансу) аж до появи джерел покриття, в тому числі прибутку.

Амортизаційний фонд як окремий елемент власного капіталу не створюється, амортизаційні кошти після реалізації продукції підприємства надходять йому у складі виручки і вливаються в загальний „котел” фінансових

ресурсів. Оскільки амортизація основних засобів, нематеріальних активів має цільове призначення – фінансування відтворення саме цих активів підприємства, його фінансова служба повинна постійно контролювати цільове використання цих коштів, тобто на фінансування капітальних вкладень. Досягається це в основному засобами управлінського обліку.

Високі вимоги щодо наявності резервів, які забезпечують термінову ліквідність, ставляться до таких суб'єктів підприємницької діяльності, як комерційні банки, страхові компанії, інвестиційні фонди. Це пояснюється тим, що банкрутство цих структур спричиняє досить значний резонанс у суспільстві. Неплатоспроможність будь-якої комерційної структури також призводить до негативних наслідків, тим паче, що нині в Україні суб'єкти підприємницької діяльності здебільшого об'єднані у господарські товариства, які налічують сотні, а то й тисячі учасників. Учасники збанкрутілих товариств втрачають свій капітал. Цілком очевидно, що термінова ліквідність має бути обов'язковою для усіх суб'єктів підприємницької діяльності.

Нерозподілений прибуток – це залишок одержаного підприємством прибутку, невитраченого за відповідними напрямками на дату складання звіту. Авансований капітал – це грошова сума, яка вкладається власником у певне підприємство (підприємницьку діяльність) з метою одержання прибутку. Він витрачається на придбання засобів виробництва і наймання робочої сили. Ці дві різноспрямовані частини авансованих грошових коштів у економічній теорії заведено називати відповідно постійним і змінним капіталом.

Основний капітал – це частина постійного капіталу, яка складається з вартості засобів праці (будівель, споруд, машин, устаткування) та обертається протягом кількох періодів виробництва і переносить свою вартість на готовий продукт частинами. Вартість основного капіталу відшкодовується виробнику по мірі реалізації готових товарів (продукції, послуг).

В свою чергу за джерелами формування капітал підприємства ділиться на власний і позиковий (залучений) капітал формується на тимчасовій основі у вигляді довгострокової або (та) короткострокової позики, яка здійснюється у

формі банківського кредиту.

Інвестиційний капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їх номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який теж може бути поділений за джерелами утворення.

Здійснюючи підприємницьку діяльність, підприємство неминуче використовує залучені кошти, тобто утворює борги. Боргові зобов'язання підтверджують права і вимоги кредиторів що до активів підприємства ($A = Z + K$) і мають вищий пріоритет порівняно з вимогами власників. Тому власний капітал підприємства визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями:

$$K = A - Z, \quad (3.1)$$

де K – капітал;

A – активи;

Z – зобов'язання.

Визначення джерел формування капіталу підприємства є важливою складовою аналізу фінансового стану підприємства (табл. 3.1).

Дані табл. 3.1 підтверджують факт зростання загальної величини капіталу АТ „Лубнифарм” за період 2019 – 2020 років на 8585 тис. грн, або на 28,2 %. Таке зростання обсягів пасивів підприємства забезпечив переважно приріст обсягу зобов'язань підприємства (на 7873 тис. грн), які в 2020 році склали 24873 тис. грн, і займали 63,0 % в загальній структурі пасивів підприємства. В той же час власний капітал підприємства зріс за аналогічний період лише на 822 тис. грн, або на 6,0 %. Даний факт обумовив зменшення його питомої ваги в структурі пасивів АТ „Лубнифарм” за два роки на 7,8 пунктів.

За період наступних 2020 – 2021 рр. власний капітал АТ „Лубнифарм” продовжував зростати, і обсяг такого приросту становив вже 4216 тис. грн, (28,9 %), тоді коли зобов'язання підприємства зросли аж на 15038 тис. грн, або на 60,5 %.

Таблиця 3.1

Показники оцінки джерел формування капіталу АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2019р.		2020р.		2021р.		Зміни (+,-) 2020 р. по відношенню до 2019 р.			Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до базового року	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до базового року
Джерела формування капіталу - всього	30790	100,0	39475	100,0	58739	100,0	8685	0,0	28,2	19264	0,0	48,8
Власний капітал	13790	44,8	14612	37,0	18828	32,1	822	-7,8	6,0	4216	-4,9	28,9
Статутний (пайовий) капітал	12289	39,9	12289	31,1	12289	20,9	0	-8,8	0,0	0	-10,2	0,0
Зобов'язання	17000	55,2	24873	63,0	39911	67,9	7873	7,8	46,3	15038	4,9	60,5
Забезпечення наступних витрат і платежів	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	-	0	0,0	-
Довгострокові зобов'язання	6290	20,4	6317	16,0	26319	44,8	20029	-4,4	318,4	20002	28,8	316,6
Поточні зобов'язання	10710	34,8	18546	47,0	13592	23,1	7836	12,2	73,2	-4954	-23,8	-26,7
Кредиторська заборгованість	9331	30,3	10003	25,3	13470	22,9	672	-5,0	7,2	3467	-2,4	34,7
Доходи майбутніх періодів	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	-	0	0,0	-

Саме цим й пояснюється структурні перетворення в складі пасивів підприємства за останні два роки в напрямку подальшого зростання питомої ваги зобов'язань і відповідного зменшення частки власного капіталу на 4,9 %. Також слід відмітити відсутність за період 2019 – 2021 років на підприємстві доходів майбутніх періодів, що підтверджує рис. 3.1.

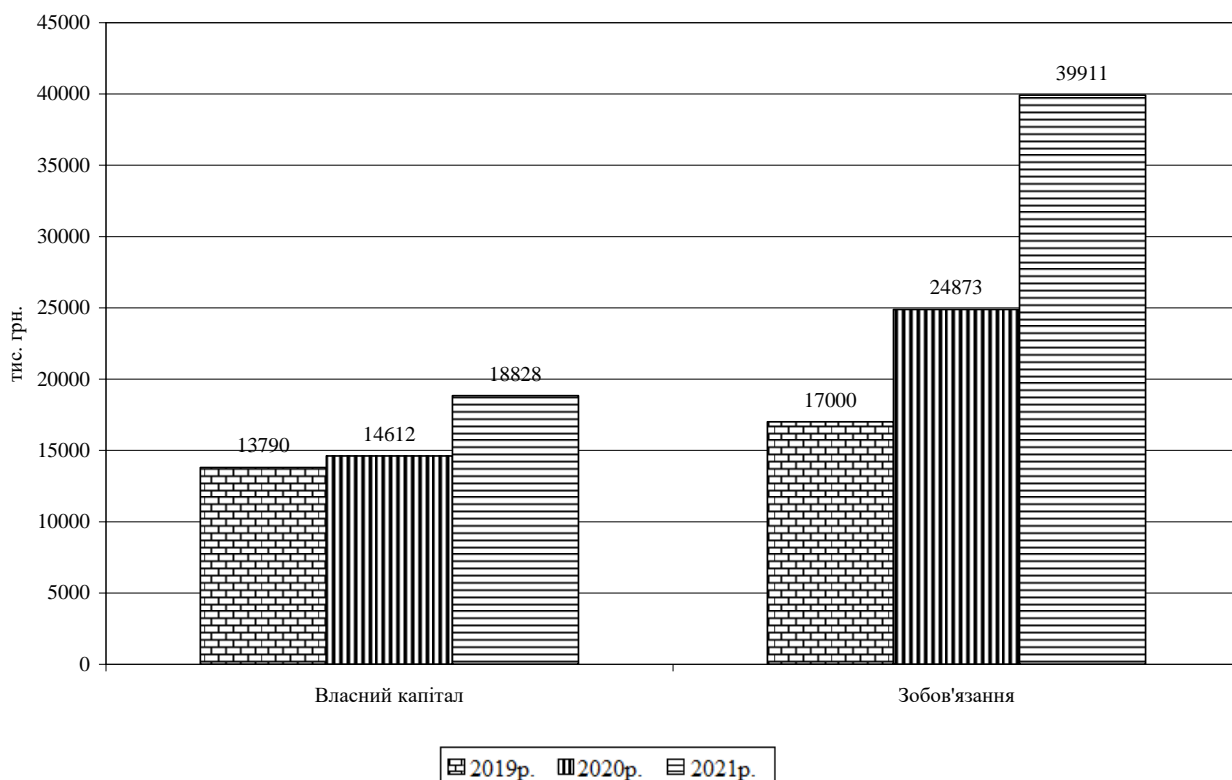

Рис. 3.1. Склад та динаміка розмірів джерел формування капіталу АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Наведений рисунок підтверджує тенденцію, що склалася в останні три роки і полягає у стабільному зростанні обсягів власного та залученого капіталу, що виступають в якості джерел фінансування діяльності підприємства.

Подальше дослідження пасивів АТ „Лубнифарм” доцільне в напрямку деталізації його окремих складових за різними критеріями, серед яких характер формування, рівень відповідальності власного капіталу, за рівнем погашення зобов'язань та за терміновістю їх оплати (табл. 3.2).

Аналітичні розрахунки табл. 3.2 дають підставу говорити, що з позицій рівня відповідальності власного капіталу у АТ „Лубнифарм” домінуюча роль, незважаючи на стабільне зменшення відносної частки, належить статутному

Таблиця 3.2

Показники оцінки джерел формування капіталу АТ „Лубнифарм”, 2019 – 221 рр. (станом на кінець року)

Види активів	2019р.		2020р.		2021р.		Зміни (+,-) 2020р. по відношенню до 2019р.			Зміни (+,-) 2021р. по відношенню до 2020р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	у % до 2019р.	сума, тис. грн	у % до підсумку	у % до 2020р.
За характером формування												
Власний капітал	13790	44,8	14612	37,1	18828	85,8	822	-7,7	6,0	4216	48,7	28,9
Позиковий капітал	17000	55,2	24773	62,9	3116	14,2	7773	7,7	45,7	-21657	-48,7	-87,4
Всього	30790	100,0	39385	100,0	21944	100,0	8595	0,0	27,9	-17441	0,0	-44,3
За рівнем відповідальності власного капіталу												
Статутний і пайовий	12289	89,1	12289	84,1	12289	65,3	0	-5,0	0,0	0	-18,8	0,0
Додатковий	1501	10,9	2323	15,9	6539	34,7	822	5,0	54,8	4216	18,8	181,5
Всього	13790	100,0	14612	100,0	18828	100,0	822	0,0	6,0	4216	0,0	28,9
За періодом погашення зобов'язань												
Поточні	10710	63,0	18456	74,5	13592	34,1	7746	11,5	72,3	-4864	-40,4	-26,4
Довгострокові	6290	37,0	6317	25,5	26319	65,9	27	-11,5	0,4	20002	40,4	316,6
Всього	17000	100,0	24773	100,0	39911	100,0	7773	0,0	45,7	15138	0,0	61,1
За терміновістю оплати зобов'язань												
Найбільш термі-нові	9359	55,1	10024	40,3	13536	33,9	665	-14,7	7,1	3512	-6,4	35,0
Короткострокові	1351	7,9	8522	34,3	56	0,1	7171	26,3	530,8	-8466	-34,1	-99,3
Довгострокові	6290	37,0	6317	25,4	26319	65,9	27	-11,6	0,4	20002	40,5	316,6
Всього	17000	100,0	24863	100,0	39911	100,0	7863	0,0	46,3	15048	0,0	60,5

капіталу, на долю якого в досліджуваному періоді припадало від 89,1 % до 65,3 % пасивів підприємства. Зроблені висновки підтверджує рис. 3.2.

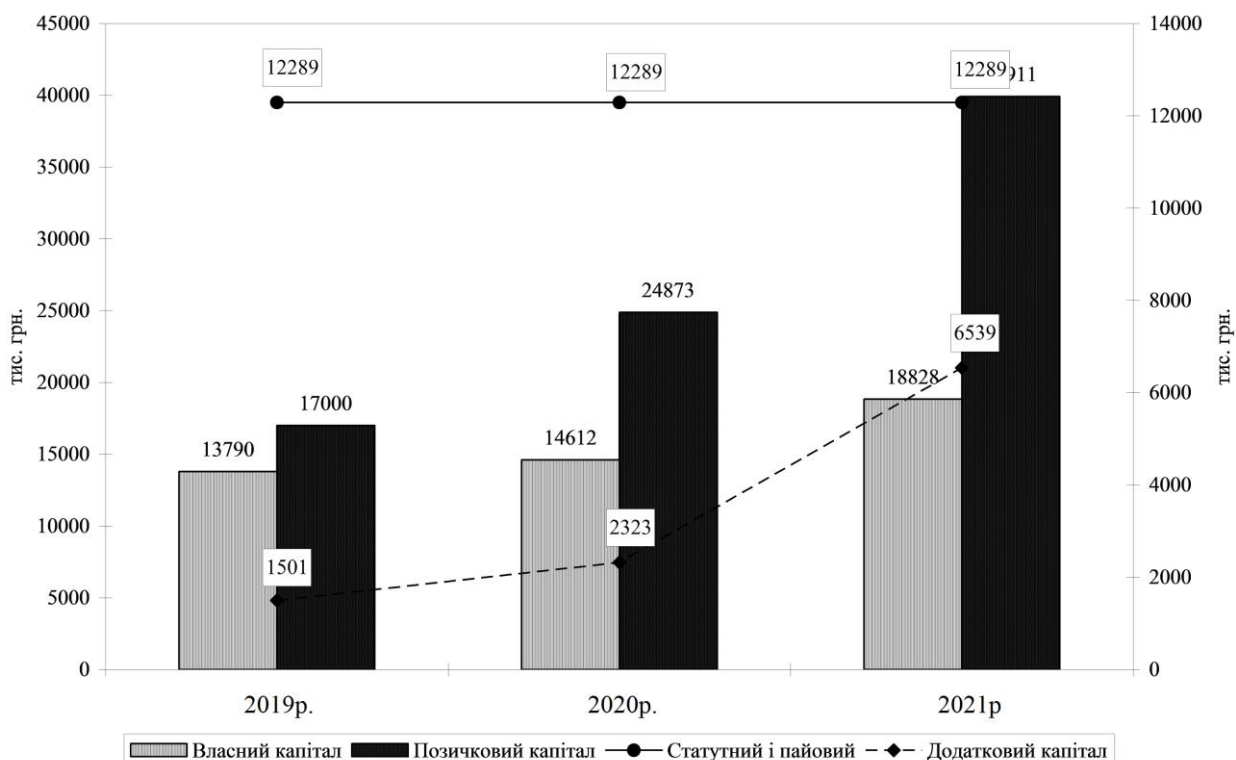

Рис. 3.2. Динаміка розмірів окремих видів капіталу АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Стосовно структури зобов'язань підприємства то, з позицій періоду їх погашення в 2019 – 2020 рр. у АТ „Лубнифарм” переважали поточні зобов'язання, що займали відповідно 63,0 % та 74,5 % в загальному обсязі. Однак в 2021 р. обсяг довгострокових зобов'язань більше ніж в чотири рази, тоді коли поточні зобов'язання АТ „Лубнифарм” за цей період дещо зменшились.

Власний капітал підприємства являє собою фінансові ресурси, які вкладені ним для організації та фінансування господарської діяльності. Нормою для успішної рентабельної роботи підприємства, його високої конкурентоспроможності на ринку і фінансової стійкості є ситуація, за якої власний капітал становить більшу частину його фінансових ресурсів.

До власного капіталу включають: статутний капітал; пайовий капітал; додатковий вкладений капітал; інший додатковий капітал; резервний капітал;

нерозподілений прибуток; неоплачений капітал; вилучений капітал.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Визнання і оцінка власного капіталу безпосередньо залежить від визначення і оцінки його складових - активів і зобов'язань.

Слід зазначити, що сума власного капіталу – це абстрактна вартість майна, яка не є його поточною чи реалізаційною вартістю, а тому не відображає поточну вартість прав власників фірми. На суму власного капіталу суттєво впливають усі умовності бухгалтерського обліку, що були застосовані при оцінці активів і кредиторської заборгованості, і вона може лише випадково співпадати із сукупною ринковою вартістю акцій підприємства чи з сумою, яку можна отримати від продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому.

На підприємстві власний капітал представлений в наступних формах (рис. 3.3).

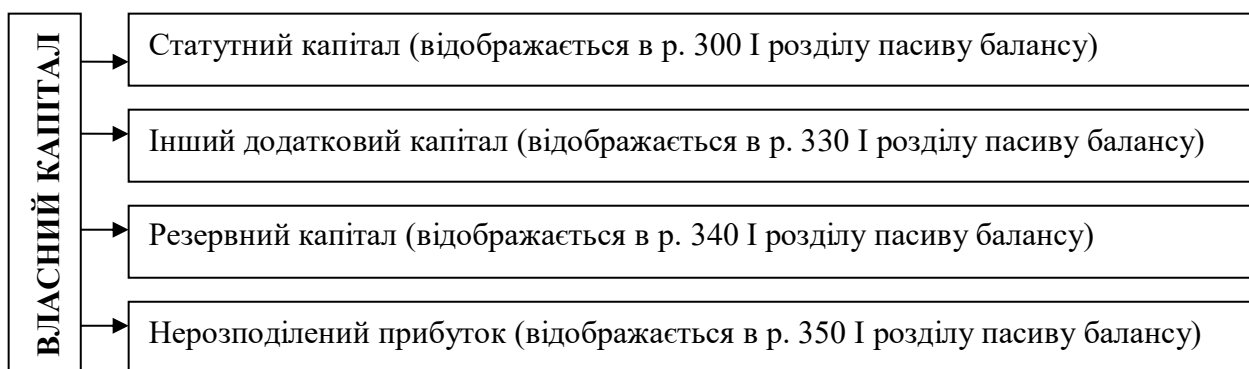

Рис. 3.3. Види власного капіталу наявні у АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Разом з тим, власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, одним із найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі функції:

- довгострокового фінансування – знаходиться у розпорядженні підприємства необмежено довго;
- відповідальності і захисту прав кредиторів - відображений в балансі

підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втрати капіталу;

- компенсації завданих збитків – тимчасові збитки мають погашатися за рахунок власного капіталу;

- кредитоспроможності – при наданні кредиту, за інших рівних умов перевага надається підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом;

- фінансування ризику – власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитися кредитори;

- самостійності і влади - розмір власного капіталу визначає ступінь залежності та впливу його власників на підприємство;

- розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату та майна при ліквідації підприємства.

Як правило, підприємства створюються з метою отримання прибутку. Реалізувати цю мету воно може лише за умови збереження свого капіталу.

Статутний капітал – це виділені підприємству або залучені ним на засадах, визначених чинним законодавством, фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно, матеріальні цінності, нематеріальні активи, цінні папери, що закріплені за підприємством на праві власності або повного господарчого відання. За рахунок статутного капіталу підприємство формує свої власні (основні та оборотні) кошти.

Порядок і джерела формування статутних капіталів залежать від типу підприємства і форми власності, на базі якої воно функціонує. В Україні права підприємств різних типів і форм власності закріплені у чинному законодавстві.

Розмір статутного капіталу підприємства значною мірою визначає масштаби його виробничо-господарської діяльності, хоча, звичайно, не існує прямого зв'язку між розмірами статутних капіталів підприємств різних галузей та обсягом виробництва товарів і послуг на них, бо цей обсяг визначається ще

й такими факторами, як попит, пропозиція і ціна на товари і послуги, розмір залучених банківських кредитів та інших позикових фінансових ресурсів.

Певною мірою розмір статутного капіталу і впливає на можливості зовнішнього фінансування, ділову репутацію підприємства. Величина статутного капіталу, яка визначає участь кожного з засновників, акціонерів у капіталу підприємства, є критерієм визначення суми прибутку, яку кожен із них одержує при його розподілі.

Для узагальнення інформації про структури власного капіталу в підприємстві та їх змін досліджуваний період проаналізовано форму фінансової звітності № 4 „Звіт про власний капітал” (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Склад, структура та динаміка власного капіталу АТ „Лубнифарм”,
2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)**

Види власного капіталу	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+, -) 2021р. від 2019р.	
	сума, тис. грн	пито - ма ва- га, %	сума, тис. грн	пито - ма ва- га, %	сума, тис. грн	пито - ма ва- га, %	суми, тис. грн	питомої ваги, %
Статутний	12289	89,1	12289	84,1	12289	65,3	-	-23,8
Інший додатковий капітал	307	2,2	834	5,7	778	4,1	471	1,9
Резервний	979	7,0	979	6,7	1195	6,3	216	-0,7
Нерозподілений прибуток	215	1,7	510	3,5	4566	24,3	4351	22,6
Всього	13790	100,0	14612	100,0	18828	100,0	5038	X

Аналіз даних табл. 3.3 підтверджує встановлену вище тенденцію до зростання за досліджуваний період загального розміру власного капіталу підприємства.

З позицій зміни розмірів окремих складових власного капіталу, слід констатувати незмінність за 2019 – 2021 рр. абсолютного розміру статутного капіталу АТ „Лубнифарм”, хоча його питома вага у складі власного капіталу за досліджуваний період зменшилась аж на 23,8%. Найбільших змін за останні три роки мав розмір нерозподіленого прибутку, на зміну якого, одночасно, впливали фінансові результати діяльності підприємства за 2019 – 2021 рр. зріс з 215 тис.

грн. до 4566 тис. грн. При цьому слід вказати на певний приріст за останній рік розміру резервного капіталу та нестабільність тенденцій в зміні обсягів іншого додаткового капіталу.

Зроблені висновки наочно доповнює рис. 3.4.

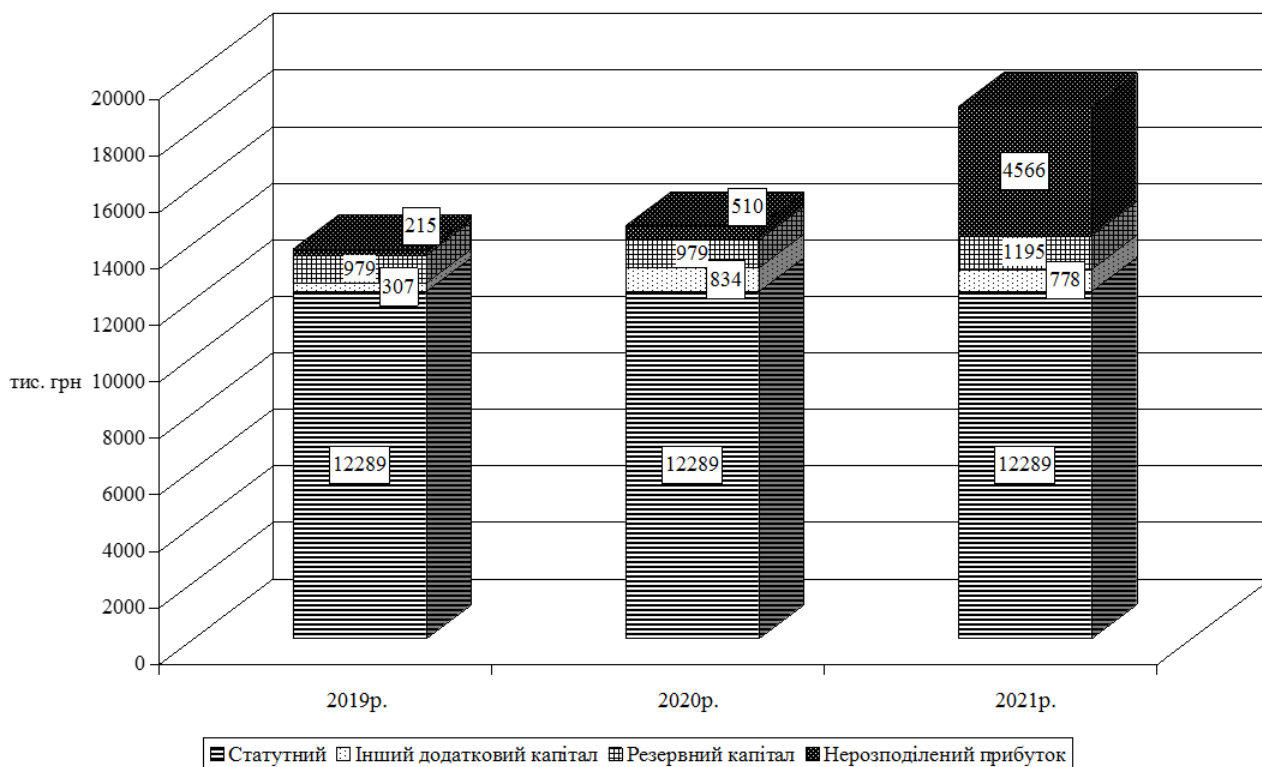

Рис. 3.4. Склад і динаміка розмірів окремих видів власного капіталу АТ „Лубнифарм”, 2019 - 2021 рр.

Інший додатковий капітал – це фінансові ресурси, які у АТ „Лубнифарм” утворюються за рахунок:

- дооцінки та індексації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів (при цьому треба мати на увазі, що при проведенні дооцінки пропорційно збільшується і сума зносу активів);
- одержання у безкоштовному порядку будь-яких активів від сторонніх юридичних і фізичних осіб;
- внесків засновників та учасників понад розмір статутного капіталу і без рішення про його збільшення й перереєстрацію.

Використання коштів додаткового капіталу відбувається, якщо сума

дооцінки основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів переноситься до статутного капіталу або якщо прийнято рішення про перереєстрацію статутного капіталу і він збільшується за

рахунок будь-яких активів, вартість яких відображено в додатковому капіталі.

Резервний капітал у АТ „Лубнифарм” утворюються за рахунок чистого нерозподіленого прибутку на умовах, зафіксованих в установчих документах. Ці кошти використовуються в тому разі, якщо необхідні витрати не покриваються новими нерозподіленими прибутками (наприклад, на виплату дивідендів за привілейованими акціями).

За рахунок резервного капіталу підприємство може покрити збитки від своєї господарської діяльності, а також збільшити статутний капітал.

3.2. Аналіз ефективності використання власного капіталу підприємства

Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства здійснюється через порівняння витрат і доходів. Водночас, сума прибутку характеризує лише абсолютну ефективність. З метою отримання висновку про рівень відносної ефективності доцільно отриманий прибуток співставити з понесеними витратами або ресурсами.

При розрахунку показників ефективності використання капіталу доцільно використати такі види фінансових результатів: валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток (збиток) від звичайної діяльності, прибуток (збиток) за наслідками господарської (звичайної та надзвичайної) діяльності, чистий прибуток (збиток).

Показники, що характеризують ефективність використання капіталу, поділимо на три групи:

- показники прибутковості (рентабельності) витрат;

- показники прибутковості (рентабельності) капіталу;
- показники окупності витрат і капіталу.

Розрахунок та системне дослідження значення даних показників створює підґрунтя для комплексної оцінки ефективності господарської діяльності підприємства.

Коефіцієнти співвідношень між валовим прибутком (збитком) і собівартістю реалізованої продукції та чистим доходом характеризують відповідно рентабельність (збитковість) виробничих витрат та продажу.

Перший показник свідчить, яку суму валового прибутку (збитку) підприємство одержало з розрахунку на 1 грн витрат, вкладених у формування собівартості. Рентабельність (збитковість) продажу показує, скільки валового прибутку (збитку) надходить підприємству в кожній гривні чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Для характеристики ефективності операційної діяльності використовуються показники рентабельності (збитковості) операційної діяльності і рентабельності (збитковості) виручки від операційної діяльності. Вони визначаються відношенням прибутку (збитку) від операційної діяльності відповідно до операційних витрат та чистого доходу від операційної діяльності.

Оцінка ефективності звичайної діяльності підприємства проводиться за допомогою показників загальної та чистої рентабельності (збитковості) звичайної діяльності, які визначаються відношенням відповідно прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування та цього ж фінансового результату після сплати податку на прибуток та витрат, що виникли в результаті звичайної діяльності.

Ефективність господарської (звичайної і надзвичайної) діяльності підприємства в цілому характеризується показниками загальної та чистої рентабельності (збитковості) господарської діяльності, або їх називають показниками рентабельності підприємства. Вони визначаються як відношення відповідно прибутку (збитку) до загальної суми витрат господарської діяльності.

Показники прибутковості (рентабельності) капіталу відображають ефективність використання капіталу підприємства і його складових частин. Показники загальної рентабельності (збитковості) капіталу (активів) і власного капіталу характеризують ефективність використання відповідно усього капіталу підприємства і окремо власного капіталу з точки зору одержання на одиницю їхньої середньорічної вартості прибутку (збитку) від господарської діяльності. Показники чистої рентабельності (збитковості) капіталу (активів) і власного капіталу визначаються за чистим прибутком (збитком) підприємства.

Загальна рентабельність (збитковість) виробничих фондів показує: скільки одержано прибутку (збитку) від господарської діяльності на 1 грн середньорічної вартості виробничих фондів, до яких відносяться основні засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво. Аналогічний зміст має показник чистої рентабельності (збитковості) виробничих фондів. Який визначається за чистим прибутком (збитком).

Умовою підвищення ефективності використання капіталу підприємства є випереджаюче зростання результативних показників доходу і прибутку порівняно із зростанням показників розміру витрат і капіталу.

Важливими показниками, які співвідносять доходи і витрати підприємства, є коефіцієнт окупності. Зокрема, коефіцієнти окупності виробничих витрат, адміністративних витрат і витрат на збут визначаються як відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідно до витрат, які формують собівартість реалізованої продукції, адміністративних витрат і витрат на збут.

Коефіцієнт окупності капіталу (активів) і власного капіталу показують скільки підприємство одержало чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в розрахунку на 1 грн середньорічної вартості, відповідно капіталу (майна) і власного капіталу. Оцінку коефіцієнтів окупності витрат і капіталу здійснимо за їхньою динамікою.

При умові одержання підприємством чистого прибутку доцільно визначити показники періоду окупності капіталу (активів) власного капіталу (в

роках). Вони характеризують відношення середньорічної вартості відповідно капіталу і власного капіталу до чистого прибутку.

Для оцінки рівня ефективності використання капіталу підприємства проведемо розрахунок показників за даними фінансової звітності (табл. 3.4).

Аналіз даних табл. 3.4. свідчить, що за досліджуваний період серед показників прибутковості (рентабельності) капіталу АТ „Лубнифарм” за досліджуваний період наявні стабільні тенденції. Так, за останні три роки, динаміка показників ефективності використання капіталу в цілому, власного капіталу і виробничих фондів є позитивною. Зокрема, загальна та чиста рентабельність капіталу, значення яких відрізняється по причині сплати підприємством податку на прибуток., за період 2019 – 2021 рр. зросла відповідно з 1,2 % і 0,7 % до 11,3 % та 8,7 %.

Загальна оцінка показників окупності власного капіталу АТ „Лубнифарм” свідчить про те, що всі вони мали позитивну динаміку за досліджуваний період 2019 - 2021 рр. При цьому, у 2019 р період. окупності власного капіталу становив 64 роки, а в 2021 – значно скоротився і став рівний вже 4 рокам.

Наочним доповненням зроблених висновків є рис. 3.5.

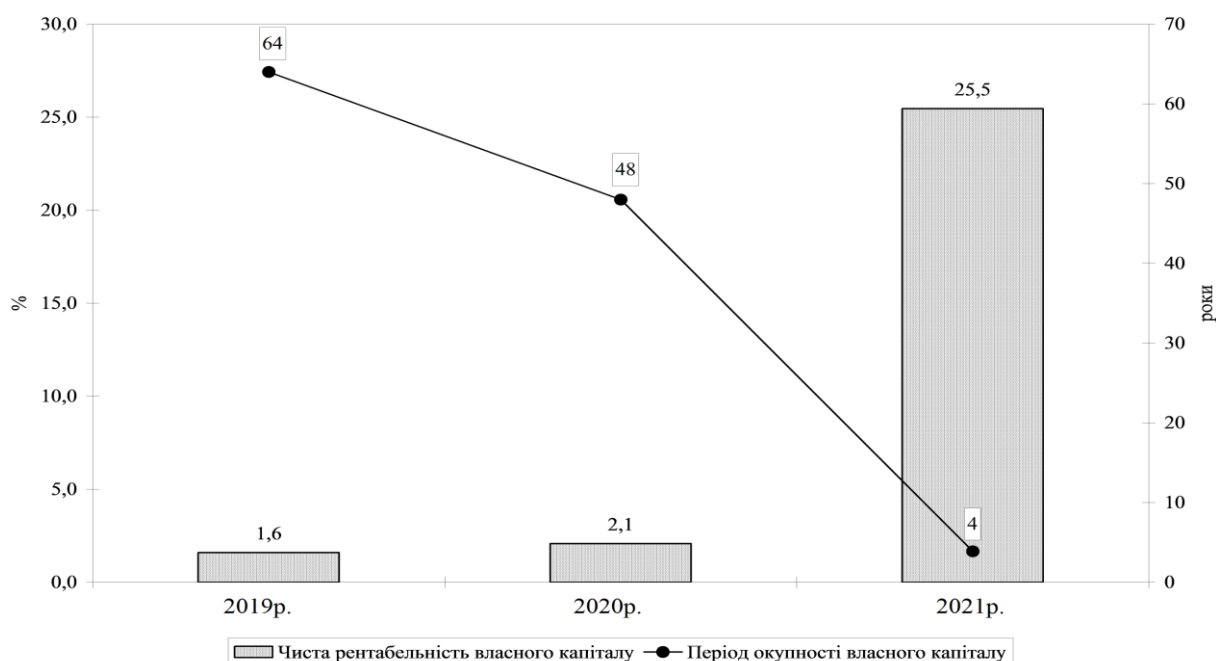

Рис. 3.5. Динаміка показників оцінки ефективності використання власного капіталу в АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Таблиця 3.4

Показники оцінки ефективності використання капіталу у АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2020 р. по відно- шенню до 2019 р.	Відхилення (+,-) 2021 р по відно- шенню до 2020 р.
Показники прибутковості (рентабельності) капіталу (активів), %					
Загальна рентабельність ("-" збитковість) капіталу (активів)	1,2	2,2	11,3	1,1	9,1
Чиста рентабельність ("-" збитковість) капіталу (активів)	0,7	0,8	8,7	0,1	7,9
Загальна рентабельність ("-" збитковість) власного капіталу	2,4	5,6	33,2	3,2	27,6
Чиста рентабельність ("-" збитковість) власного капіталу	1,6	2,1	25,5	0,5	23,4
Загальна рентабельність ("-" збитковість) виробничих фондів	1,8	3,7	20,2	1,9	16,5
Чиста рентабельність ("-" збитковість) виробничих фондів	1,2	1,4	15,5	0,2	14,1
Показники окупності капіталу					
Коефіцієнт окупності капіталу	1,330	1,716	1,853	0,386	0,137
Коефіцієнт окупності власного капіталу	2,806	4,245	5,443	1,439	1,198
Період окупності капіталу (активів), років	134	119	12	-15	-107
Період окупності власного капіталу, років	64	48	4	-16	-44

Окремо слід наголосити на існуючій можливості за допомогою факторного аналізу рентабельності (збитковості) капіталу підприємства виключимо кількісний вплив чинників на зміну показники ефективності використання капіталу в цілому і окремих його видів за допомогою факторного аналізу показників рентабельності капіталу за допомогою моделі факторного аналізу (формула 3.2):

$$PK \times RBK = RP \times KOK \times RBK = RP \times KOA \times PV \times RBK, \quad (3.2)$$

де RBK – загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу,

% - відношення прибутку (збитку) від господарської діяльності (Π) до середньорічної вартості власного капіталу (BK), виражене у відсотках,

PK – загальна рентабельність (збитковість) капіталу,

% - відношення прибутку (збитку) від господарської діяльності (Π) до середньорічної вартості капіталу (K), виражене у відсотках,

$KФЗ$ – коефіцієнт фінансової залежності – відношення середньорічної вартості капіталу (K) до середньорічної вартості власного капіталу (BK), RP – рентабельність (збитковість) продажу,

% - відношення прибутку (збитку) господарської діяльності (Π) до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ($ЧД$), виражене у відсотках,

KOK – коефіцієнт окупності (обертання) капіталу – відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ($ЧД$) до середньорічної вартості капіталу (K),

KOA – коефіцієнт обертання оборотних активів – відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ($ЧД$) до середньорічної вартості оборотних активів (OA),

PV – питома вага оборотних активів в капіталі – відношення середньорічної вартості оборотних активів (OA) до середньорічної вартості капіталу (K).

Відповідна вихідна інформація та розрахункові дані для даного розрахунку наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Показники оцінки загальної рентабельності власного капіталу АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення (+,-) 2020р по відношенню до 2019р		Відхилення (+,-) 2021р по відношенню до 2020р	
				абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
Прибуток (збиток) від господарської діяльності, тис. грн	332	789	5543	457	137,7	4754	602,5
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	38401	60285	91002	21884	57,0	30717	51,0
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	28870	35133	49107	6263	21,7	13975	39,8
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	13684	14201	16720	517	3,8	2519	17,7
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	13254	17370	28808	4117	31,1	11438	65,8
Загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	2,4	5,6	33,2	3,1	X	27,6	X
Загальна рентабельність (збитковість) капіталу, %	1,2	2,2	11,3	1,1	X	9,1	X
Коефіцієнт фінансової залежності	2,110	2,474	2,937	0,364	X	0,463	X
Рентабельність (збитковість) продажу, %	0,9	1,3	6,1	0,4	X	4,8	X
Коефіцієнт окупності (обертання) капіталу	1,330	1,716	1,853	0,386	X	0,137	X
Коефіцієнт обертання оборотних активів	2,897	3,471	3,159	0,573	X	-0,312	X
Питома вага (коефіцієнт) оборотних активів у капіталі	0,459	0,494	0,587	0,035	X	0,092	X

Розраховані в табл. 3.5 дані свідчать, що за період 2019 – 2020 рр. у АТ „Лубнифарм” загальна рентабельність власного капіталу зросла на 3,1 %. Таку позитивну тенденцію, в першу чергу, забезпечило зростання загальної рентабельності капіталу (1,1 %), та одночасним позитивним впливом зміни рівня фінансової залежності – зростання на 0,364.

За аналогічний період 2020 – 2021 рр. ситуація продовжувала змінюватись в позитивну сторону, що проявилось в зростанні загальної рентабельності власного капіталу АТ „Лубнифарм” на 27,6 %. Причому таке збільшення обумовилось практично однаково під впливом зростання рівня загальної рентабельності капіталу (на 9,1 %) та коефіцієнта фінансової залежності (на 0,463), що наочно відображено рис. 3.6.

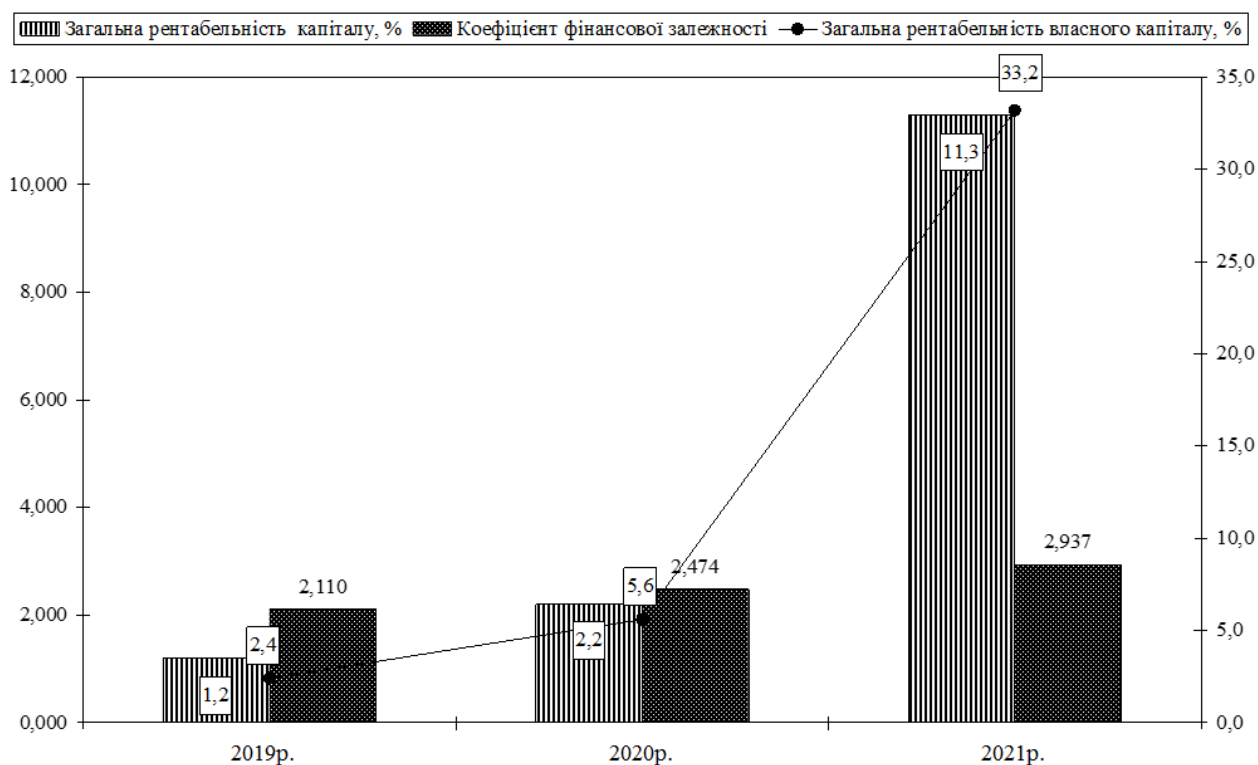

Рис. 3.6. Динаміка рівня загальної рентабельності власного капіталу та факторів впливу на неї у АТ „Лубнифарм”, 2019 – 2021 рр.

Загалом, здійснений факторний аналіз ефективності використання власного капіталу АТ „Лубнифарм” підтвердив загальну динаміку рівня рентабельності власного капіталу за період 2019 – 2021 рр., а також вплив на неї рентабельності капіталу підприємства та рівня фінансової залежності.

3.3. Напрями удосконалення процесу фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу

Оснoву фінансового управління власним капіталом підприємства складає управління формуванням його власних фінансових ресурсів. В цілях забезпечення ефективного управління цим процесом на підприємстві розробляється спеціальна фінансова політика, яка направлена на залучення власних фінансових ресурсів з різних джерел у відповідності з потребами його розвитку в наступному періоді.

Розмір статутного капіталу підприємства в процесі його господарської діяльності також змінюється. При цьому всі зміни у статутному капіталі на державному підприємстві у бухгалтерському обліку знаходять відображення лише після відповідної державної перереєстрації зміни розміру статутного капіталу.

Якщо підприємство збиткове, то збитки фактично за відсутності джерел їх покриття (кошти резервного капіталу та інші джерела власного капіталу) зменшують суму статутного капіталу підприємства, хоча в бухгалтерському обліку вони обчислюються окремо як непокриті збитки (вони знаходять відображення у 1 розділі пасиву бухгалтерського балансу) аж до появи джерел покриття, в тому числі прибутку.

Амортизаційний фонд як окремий елемент власного капіталу не створюється, амортизаційні кошти після реалізації продукції підприємства надходять йому у складі виручки і вливаються в загальний „котел” фінансових ресурсів. Оскільки амортизація основних засобів, нематеріальних активів має цільове призначення – фінансування відтворення саме цих активів підприємства, його фінансова служба повинна постійно контролювати цільове використання цих коштів, тобто на фінансування капітальних вкладень. Досягається це в основному засобами управлінського обліку.

Високі вимоги щодо наявності резервів, які забезпечують термінову ліквідність, ставляться до таких суб'єктів підприємницької діяльності, як

комерційні банки, страхові компанії, інвестиційні фонди. Це пояснюється тим, що банкрутство цих структур спричиняє досить значний резонанс у суспільстві. Неплатоспроможність будь-якої комерційної структури також призводить до негативних наслідків, тим паче, що нині в Україні суб'єкти підприємницької діяльності здебільшого об'єднані у господарські товариства, які налічують сотні, а то й тисячі учасників. Учасники збанкрутілих товариств втрачають свій капітал. Цілком очевидно, що термінова ліквідність має бути обов'язковою для усіх суб'єктів підприємницької діяльності.

Нерозподілений прибуток - це залишок одержаного підприємством прибутку, невитраченого за відповідними напрямками на дату складання звіту. Авансований капітал – це грошова сума, яка вкладається власником у певне підприємство (підприємницьку діяльність) з метою одержання прибутку. Він витрачається на придбання засобів виробництва і наймання робочої сили. Ці дві різноспрямовані частини авансованих грошових коштів у економічній теорії заведено називати відповідно постійним і змінним капіталом.

У свою чергу, постійний капітал розподіляється з урахуванням цілеспрямованого використання і характеру кругообороту (рис. 3.7).

Основний капітал – це частина постійного капіталу, яка складається з вартості засобів праці (будівель, споруд, машин, устаткування) та обертається протягом кількох періодів виробництва і переносить свою вартість на готовий продукт частинами. Вартість основного капіталу відшкодовується виробнику по мірі реалізації готових товарів (продукції, послуг).

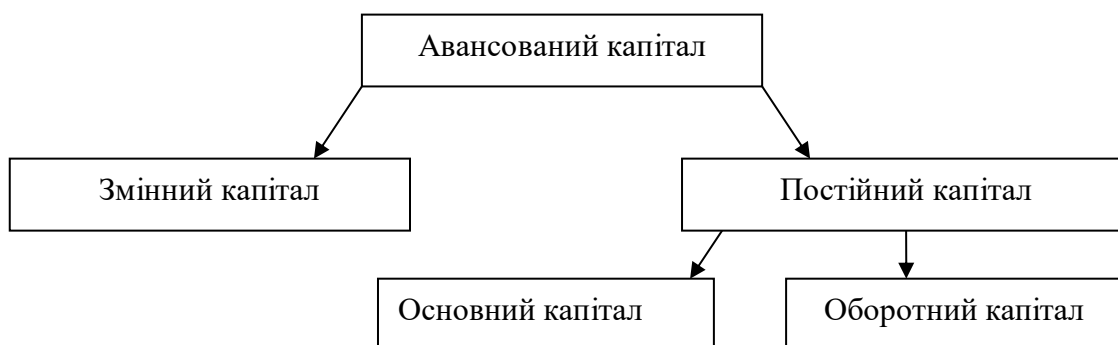

Рис. 3.7. Структура авансованого капіталу

Оборотний капітал – це та частина постійного капіталу, яка витрачається

на придбання на ринку предметів праці (сировини, матеріалів, комплектуючих виробів) та оплату праці робочої сили.

В свою чергу за джерелами формування капітал підприємства ділиться на власний і позиковий (залучений) капітал формується на тимчасовій основі у вигляді довгострокової або (та) короткострокової позики, яка здійснюється у формі банківського кредиту.

Інвестиційний капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їх номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який теж може бути поділений за джерелами утворення. Згідно з фінансовою концепцією збереження капіталу прибуток отриманий підприємством (а відповідно, зберігається та нарощується його капітал) тільки за умови, якщо сума чистих активів на кінець періоду перевищує суму чистих активів на початок періоду після вилучення будь-яких виплат власникам або внесків власників протягом цього періоду.

Хоча загальна сума власного капіталу може бути визначена за раніше зазначеною формулою: $K = A - Z$, вважаємо, що користувачі фінансової звітності потребують більш детальної інформації про його склад та зміни, що відбувалися протягом звітного періоду. Це забезпечить зацікавлених осіб даними про ефективність управління підприємством і надасть кредиторам та інвесторам відомості що до динаміки та перспективи їх економічних прав. Тому фінансова звітність має надавати інформацію про: джерела капіталу підприємства; правові обмеження щодо розподілу дивідендів серед теперішніх і майбутніх акціонерів; пріоритетність прав найманого підприємства при його ліквідації.

Власний капітал утворюється двома шляхами: внесенням власниками підприємства грошей та інших активів; накопичення суми доходу, що залишається на підприємстві. Сума власного капіталу може збільшуватися внаслідок конвертування зобов'язань, а також збільшення вартості активів, не пов'язаного із підвищенням заборгованості перед кредиторами (дооцінка необоротних активів, дарчий капітал).

Визначення частки власного капіталу, яка вкладена в основні засоби (та інші необоротні матеріальні активи), потребує окремого розрахунку. Якщо цю частку позначити через $ВК_{осн}$, її можна визначити за формулою:

$$ВК_{осн} = \Phi + НБ - ПР_{\phi}, \quad (3.3)$$

де Φ – залишкова вартість основних засобів та інших необоротних матеріальних активів;

$НБ$ – вартість незавершеного будівництва (залишок бухгалтерського рахунку „Капітальні інвестиції”);

$ПР_{\phi}$ – позикові фінансові ресурси, витрачені на створення елементів Φ і $НБ$.

Аналогічно частка власного капіталу, яка вкладена в необоротні нематеріальні активи ($ВК_{н.акт}$), визначається за формулою:

$$ВК_{н.а} = НА - ПР_{н.акт.}, \quad (3.4)$$

де $НА$ – залишкова вартість нематеріальних активів (залишок відповідної балансової статті активу балансу);

$ПР_{н.акт.}$ – позикові фінансові ресурси, які стосуються $НА$.

Отже, управління власним капіталом підприємства пов'язано не тільки з забезпеченням ефективного використання вже накопленої його частини, але й з формуванням власних фінансових ресурсів, які забезпечують майбутній розвиток підприємства. В складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце займає прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства - вона формує переважну частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно й зростання ринкової вартості підприємства. певну роль в складі внутрішніх джерел грають також амортизаційні відрахування; однак суму власного капіталу підприємства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження в магістерській роботі дали підстави зробити висновки теоретичного, методичного і практичного характеру, які зводяться до наступного:

1. Власний капітал підприємства за сучасних умов господарювання набуває надзвичайної ваги, оскільки він є одним із найважливіших і найістотніших показників для підприємства, бо втілює забезпеченість коштами для функціонування підприємства, платоспроможність та кредитоспроможність підприємства.

2. Ефективність господарської діяльності підприємства визначається процесами формування його капіталу. При цьому повинні враховуватися потреби підприємства у придбанні необхідних активів і оптимізація його структури з позиції ефективного використання власних та запозичених фінансових ресурсів. Потенціал управління власним капіталом підприємства є головним компонентом загального потенціалу підприємства, тому що він визначає реалізацію стратегічних цілей підприємства і всіх інших його потенціалів.

3. Майновий стан АТ „Лубнифарм”, на матеріалах якого виконувались дослідження характеризується складом, розміщенням, структурою та динамікою активів (майна) і пасивів (власного капіталу і зобов’язань), аналіз якого свідчать про те, що у 2021 році порівняно 2019 роком вартість майна АТ „Лубнифарм” збільшилась на 27949 тис. грн, або 90,8 %. При цьому необоротні активи зросли на 5404 тис. грн (35,2 %), в той час як оборотні активи збільшились на 22875 тис. грн, або більше ніж в два з половиною рази. В результаті таких змін слід вказати на певні структурні зміни в складі активів підприємства в напрямі зростання частки його оборотних активів на 15,7 і відповідному зменшенні частки необоротних активів на 14,5 %.

4. Дослідження свідчать про зниження й до цього невисокого рівня фінансової стійкості АТ „Лубнифарм” за показниками структури джерел

формування капіталу. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на кінець 2021 року питома вага власного капіталу у валюті балансу становить 32,1 %, що на 12,7 % нижче в порівнянні з 2019 роком. Відповідно коефіцієнт концентрації залученого капіталу зріс з 0,552 до 0,679 і свідчить про зростання і й до цього значної фінансової залежності підприємства від кредиторів.

5. Аналіз фінансових результатів свідчить, що у АТ „Лубнифарм” в 2021 році порівняно з 2019 роком величина чистого доходу підприємства збільшилась з 38401 тис. грн до 90002 тис. грн, або на 134,4 %. Поряд з цим операційні витрати підприємства зросли на 108,3 %. Даний факт, незважаючи на нижчий темп зростання за досліджуваний період інших операційних доходів порівняно з темпом приросту рівня операційних витрат зумовило зростання рівня прибутку від операційної діяльності з 1390 тис. грн у 2019 р. до 9108 тис. грн, або майже в три рази. Зважаючи на той факт, що підприємство є платником податку на прибуток, отримуємо ту ситуацію, в якій чистим прибуток АТ „Лубнифарм” має позитивну динаміку чистого прибутку, тобто прибутку від звичайної діяльності скоригованого на величину податку на прибуток. Так за 2019 – 2021 рр. він (чистий прибуток) зріс на 4042 тис. грн, або майже в двадцять раз.

6. Капітал підприємства в цілому є сумою коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Відповідна оцінка підтверджує факт зростання загальної величини капіталу АТ „Лубнифарм” за період 2019 – 2020 років на 8585 тис. грн, або на 28,2 %. Таке зростання обсягів пасивів підприємства забезпечив переважно приріст обсягу зобов’язань підприємства (на 7873 тис. грн), які в 2020 році склали 24873 тис. грн, і займали 63,0 % в загальній структурі пасивів підприємства. В той же час власний капітал підприємства зріс за аналогічний період лише на 822 тис. грн, або на 6,0 %. Даний факт обумовив зменшення його питомої ваги в структурі пасивів АТ „Лубнифарм” за два роки на 7,8 пунктів. За період наступних 2020 – 2021 рр. власний капітал АТ „Лубнифарм” продовжував зростати, і обсяг такого приросту становив вже

4216 тис. грн, (28,9 %), тоді коли зобов'язання підприємства зросли аж на 15038 тис. грн, або на 60,5 %.

7. На підприємстві власний капітал представлений в наступних формах: статутний капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

8. Узагальнення інформації про структуру власного капіталу АТ „Лубнифарм” підтверджує встановлену вище тенденцію до зростання за досліджуваний період загального розміру власного капіталу підприємства. З позицій зміни розмірів окремих складових власного капіталу, слід констатувати незмінність за 2019 – 2021 рр. абсолютного розміру статутного капіталу АТ „Лубнифарм”, хоча його питома вага у складі власного капіталу за досліджуваний період зменшилась аж на 23,8 %. Найбільших змін за останні три роки мав розмір нерозподіленого прибутку, на зміну якого, одночасно, впливали фінансові результати діяльності підприємства за 2019 – 2021 рр. зріс з 215 тис. грн до 4566 тис. грн. При цьому слід вказати на певний приріст за останній рік розміру резервного капіталу та нестабільність тенденцій в зміні обсягів іншого додаткового капіталу.

9. Оцінка показників оцінки ефективності використання капіталу свідчить, що за досліджуваний період серед показників прибутковості (рентабельності) капіталу АТ „Лубнифарм” за досліджуваний період наявні стабільні тенденції. Так, за останні три роки, динаміка показників ефективності використання капіталу в цілому, власного капіталу і виробничих фондів є позитивною. Зокрема, загальна та чиста рентабельність капіталу, значення яких відрізняється по причині сплати підприємством податку на прибуток., за період 2019 – 2021 рр. зроста відповідно з 1,2 % і 0,7 % до 11,3 % та 8,7 %. Загальна оцінка показників окупності власного капіталу АТ „Лубнифарм” свідчить про те, що всі вони мали позитивну динаміку за досліджуваний період 2019 - 2021 рр. При цьому, у 2019 р період. окупності власного капіталу становив 64 роки, а в 2021 – значно скоротився і став рівний вже 4 рокам.

10. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства

передбачає врахування як рівня рентабельності всього капіталу підприємства та рівня фінансової залежності. Відповідні дослідження свідчать, що за період 2019 – 2020 рр. у АТ „Лубнифарм” загальна рентабельність власного капіталу зросла на 3,1 %. Таку позитивну тенденцію, в першу чергу, забезпечило зростання загальної рентабельності капіталу (1,1 %), та одночасним позитивним впливом зміни рівня фінансової залежності – зростання на 0,364. За аналогічний період 2020 – 2021 рр. ситуація продовжувала змінюватись в позитивну сторону, що проявилось в зростанні загальної рентабельності власного капіталу АТ „Лубнифарм” на 27,6 %. Причому таке збільшення обумовилось практично однаково під впливом зростання рівня загальної рентабельності капіталу (на 9,1 %) та коефіцієнта фінансової залежності (на 0,463)

11. Враховуючи результати проведених досліджень з метою удосконалення структури власного капіталу, а також оптимізації джерел формування та напрямків його використання на конкретному підприємстві, на нашу думку необхідно:

1) покращити фінансовий стан підприємства за рахунок здійснення всіх заходів по підвищенню прибутковості діяльності з метою збільшення власного капіталу через формування з сум нерозподіленого прибутку резервного капіталу, який забезпечить страхування ризиків збитковості;

2) розширити можливості залучення позичкового капіталу в період особливо напружених робіт з метою підвищення рентабельності власного капіталу підприємства;

3) автоматизувати процеси аналітичної оцінки структури та змін в складі власного капіталу підприємства загалом, та окремих його складових, зокрема., надавши цим самим даному процесу систематичного характеру і як наслідок запобігши проявам негативних тенденцій, пов’язаних із власним капіталом підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Власний та позичковий капітал підприємств і критерії їх раціонального співвідношення. *Економіка України*. 2008. № 6. С. 26-32.
2. Алексеєнко Л. М. Фінансовий капітал в економічній системі держави. *Фінанси України*. 2019. № 9. С. 8-14.
3. Антонов В. М. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 432 с.
4. Афанасьєв А. Управління структурою капіталу. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 1. С. 25-27.
5. Бикова Г. Податкова соціальна пільга: порядок застосування. *Дебет Кредит*. 2022. № 12. С. 58-63.
6. Бланк І. А. Управління формуванням капіталу. Київ : Ельга, 2019. 508 с.
7. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. Київ : НІКА, 2020. 268 с.
8. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту. Київ : Ельга, 2017. 1000 с.
9. Верига Ю. А. Звіт про власний капітал та методика його складання за національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Полтава : РВВ ПКІ, 2018. – 36 с.
10. Воробйов Ю. М. Теоретичні основи фінансового капіталу підприємства. *Фінанси України*. 2019. № 1. С. 77-81.
11. Давиденко Н. М. Фінансовий менеджмент підприємств. *Фінанси підприємств*. 2018. № 3. С.107-109.
12. Данилюк М. О. Фінансовий менеджмент. Київ : Кондор, 2014. 204 с.
13. Дрига Т. В. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: їх суть та формування. *Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу* зб. наук. праць за резул. наук. конф. молодих вчених. Випуск 10. Полтава : ПДАА, 2012. С. 201-204.
14. Довбня С. Б. Модель комплексної оптимізації фінансування підприємства. *Фінанси підприємств*. 2021. № 5. С. 134-141.

15. Дробчак С.З. Особливості управління капіталом підприємства у процесі інтеграції України в глобальну економіку знань. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. №11. С. 36-40.

16. Екологічний менеджмент : навч. посіб. / за ред. В. Ф. Семенова. Київ : Центр навчальної літератури, 2014. 320 с.

17. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Кондор, 2013. 364 с.

18. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99. *Вісник податкової служби України*. №35. 1999. С. 35-37.

19. Про охорону праці : Закон України від 21.11.2002. № 229 – IV. *Вісник податкової служби України*. №18.С. 28-36.

20. Про екологічну експертизу : Закон України від 9.02.1995 (зі змінами і доповненнями). *Вісник податкової служби України*. № 2. 1995. С. 12-21.

21. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили до втрати працездатності : Закон України від 23 вересня 1999 року №1105-XIV. із змінами та доповненнями.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

22. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2022. 496 с.

23. Корнус В. Г. Удосконалення прибуткового оподаткування громадян в Україні. *Фінанси України*. 2019. № 10. С. 19-27.

24. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, 2022. 295 с.

25. Крисоватий А. І. Податкова система : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш, 2020. 331 с.

26. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і управління. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 123 с.

27. Кузьменко Л. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2008. 256 с.

28. Кравчук Г. В. Внутрішні механізми фінансової стабілізації. *Фінанси України*. 2019. № 8. С. 128-130.
29. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 520 с.
30. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2015. 485 с.
31. Коновалов І. А. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. –2021. №11. С. 111-116.
32. Лукіна Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. *Фінанси України*. 2017. №3. С. 102-108.
33. Лазепка В. І. Резервні фонди підприємств як джерело інвестицій. *Фінанси України*. 2016. № 6. С. 45-53.
34. Матюшенко І. Ю. Основи фінансового менеджменту : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 220 с.
35. Петровська І. О. Фінанси : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2022. 300 с.
36. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств. Київ : КНЕУ, 2000. 460 с.
37. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 312 с.
38. Рябчук О. Г. Оподаткування доходів громадян та пропонування праці. *Економіка і регіон*. 2018. № 1. С. 131-134.
39. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств. Київ : Центр навчальної літератури, 2014. 460 с.
40. Слав'юк Р. А. Структурування власного капіталу підприємств України. *Фінанси підприємств*. 2017. №8. С. 123-131.
41. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2020. 554 с.
42. Терещенко О. О. Управління вартістю підприємства в системі фінансового менеджменту. *Фінанси України*. 2017. №3. С. 91-99.
43. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз бізнесу : навч. посіб. Полтава : „ІнтерГрафіка”, 2004. 288 с.

44. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Частина І. Полтава : ПДАА, 2009. 406 с.
45. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Частина ІІ. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 399 с.
46. Федоров М. І. Охорона праці в галузі. Полтава : ТОВ „Видавництво „ІнтерГрафіка”, 2015. 297 с.
47. Фінансовий менеджмент / за ред. Г. Б. Поляка. Київ : Фінанси, 2017. С. 258.
48. Фінанси сільськогосподарських підприємств / за ред. М. Я. Дем’яненка. Київ : ІАЕ, 2000. 604 с.
49. Хілінський Ю. Як правильно збільшити статутний капітал. *Все про бухгалтерський облік*. 2017. № 76. С. 33-34.
50. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2002. 360 с.

ДОДАТКИ